

אות

כתב עת לספרות ולתיאוריה

09 גיליון
2019 סתיו

עורכים מיכאל גלזומן, מיכל ארבל, אורי ש. כהן
עורכי הגיליון חן אדלסבורג ואיל בסן
מערכת מייעצת אבנר הולצמן, חנה נוה, מנחם פרי, חנה קרונפלד, עוזי שביט
חברי המערכת חן אדלסבורג, גיא ארליך, איל בסן
עריכת טקסט דינה הורביץ
עריכה גרפית מיכל סמוי־קובץ ויעל ביבר, המשרד לעיצוב גרפי באוניברסיטת תל אביב

על העטיפה: "הילד נרדם על ספרו", שמן על בד, ז'אן־בטיסט גרוז, 1755

© Sidney Paget, "Look at that with your magnifying glass, Mr. Holmes", Harry Ransom Center,
The University of Texas at Austin

אות הוא כתב עת אקדמי שפיט היוצא אחת לשנה (שנתון) מטעם מרכז קיפ לחקר הספרות והתרבות העברית, אוניברסיטת תל אביב
המאמרים המתפרסמים בכתב העת **אות** עוברים הליך שיפוט ומבוססים על כללי המחקר האקדמי

ISSN 2707-5680

© 2019 כל הזכויות שמורות למערכת אות, מרכז קיפ לחקר הספרות והתרבות העברית, בניין רוזנברג, אוניברסיטת תל אביב,
תל אביב 6997801

ot.kipp@gmail.com

הוצאת הקיבוץ המאוחד, ת.ד. 2104, בני ברק
נדפס בדפוס סדר צלם

קריאה פרנואידית וקריאה מאחה

או: אתה כל כך פרנואיד, אתה בטח חושב שהמסה הזאת היא עליך*

איב קוסופסקי סדג'וויק

פעם, באמצע העשור הראשון של מגפת האיידס, התייעצתי עם חברה, החוקרת האקטיביסטית סינדי פאטון, בשאלת ההיסטוריה המשוערת של נגיף האיידס. זה היה בעת שבכל מקום רווחו השערות באשר לסוגיות הנוגעות לאיידס: האם הנגיף הונדס או הופץ בכוונה תחילה, האם מקורו במזימה או בניסוי של צבא ארצות הברית שיצא משליטה – או אולי דווקא עלה יפה. לאחר ששמעתי ממנה רבות על הגיאוגרפיה והכלכלה של הסחר העולמי במוצרי דם שאלתי אותה לבסוף, די בסקרנות, מה דעתה על השמועות הזדוניות בנוגע למקור הנגיף. "כל אחד מהשלבים הראשונים בהפצתו היה יכול להיות אקראי או מכוון," היא אמרה. "אבל קשה לי למצוא בזה עניין. כלומר, גם אם נניח שאנחנו משוכנעות בנוגע לכל פרט בקונספירציה: שחיהם של אפריקאים ואפרו-אמריקאים הם חסרי ערך בעיני ארצות הברית; שמזלזלים בגייז ובמכורים לסמים – כשלא שונאים אותם באופן פעיל; שהצבא מחפש במכוון דרכים להרוג אזרחים שהוא תופס כאויבים, אף על פי שאינם מעורבים בלחימה; שאנשים בעמדות כוח אינם מתרגשים מהסבירות לשינויים סביבתיים ודמוגרפיים קטסטרופליים. נניח שהיינו משוכנעות בכל הדברים האלה – מה היינו יודעות אז שאנחנו לא יודעות ממילא?"

* Eve Kosofsky Sedgwick, "Paranoid Reading and Reparative Reading, or, You're So Paranoid, You Probably Think This Essay Is About You", *Touching Feeling: Affect, Pedagogy, Performativity*, Duke University Press, Durham 2003, pp. 123–151

בשנים שחלפו מאז השיחה ההיא הרהרתי רבות כתגובתה של פאטון. זולת ראיית שחורות מסוימת, נוקשה וידידותית, אני סבורה שדבריה אִפשרו לפרק כמה מרכיבי המטען האינטלקטואלי שרבות מאִתנו נושאות תחת תווית כמו "הרמנויטיקה של חשד", להתיר אותם מזיקתם ההיסטורית הכבולה והמקובעת יתר על המידה זה לזה. מתגובתה של פאטון עולה שאחיזה בהשקפה כועסת ומפוכחת על מערכות דיוכי גדולות באמת אינה מחייבת בהכרח, או במהותה, שרשרת מסוימת של מסקנות אפיסטמולוגיות או נרטיביות. מתברר שניתן להפריד בין הידיעה שייתכן שהמקור של נגיף האיידס או של התפשטותו אכן נבעו ממזימה בסיוע המדינה ובין השאלה אם השימוש הטוב ביותר באנגויות של אינטלקטואל אקטיביסט או של קבוצה של אקטיביסטים במאבק נגד התפשטות האיידס הוא מעקב אחר מזימה אפשרית כזאת וחשיפתה. ייתכן שכן, אבל באותה מידה גם ייתכן שלא. הבחירה אינה מובנת מאליה, הגם שהיא טעונה מאוד מבחינה אתית: השאלה אם להירתם לפרויקט המאוד מחייב של מעקב וחשיפה מייצגת החלטה מקומית ואסטרטגית, לא בהכרח ציווי קטגורי. דומה כי תגובתה של פאטון לשאלתי פתחה מרחב תנועה מהשאלה המקובעת למדי – האם פיסת ידע מסוימת היא אמיתית וכיצד נוכל לדעת זאת – לעבר שאלות נוספות: מה ידע עושה, המרדף אחריו, הבעלות עליו וחשיפתו, הקליטה-מחדש של מה שכבר ידוע. בקצרה, כיצד ידע הוא פרפורמטיבי וכיצד ניתן לנוע באופן הטוב ביותר בין סיבותיו לתוצאותיו.

אני מניחה שהתגלות זו אינה נראית ראויה לציון: היום מקובל מאוד לגלות שידע עושה, ולא רק הווה. ובכל זאת, דומה שהרבה מהכוח האמיתי של גילויים כאלה מתעמעם בשל הפרקטיקות השגורות של אותם דפוסי תיאוריה ביקורתית שהכניסו לשימוש כה נרחב את הנוסחאות האלה עצמן. בפרט, ייתכן שלהרגלי הביקורת הפרודוקטיביים מאוד, המגולמים במה שפול ריקר כינה באופן בלתי נשכח "הרמנויטיקה של חשד" – הרגלי ביקורת נפוצים, אכן, אולי אפילו כמעט שמות נרדפים כעת לביקורת עצמה – הייתה תופעת לוואי שמבלי משים שמה אותם לֵאָל: ייתכן שהם הפכו לפחות אפשרי – במקום ליותר אפשרי – את פירוק היחסים המקומיים, הקונטינגנטיים, בין פיסת ידע נתונה איזושהי לבין השתמעויותיה הנרטיביות/אפיסטמולוגיות עבור מי שרוצה לדעת, שידוע, או שמספר.

ריקר הציע את הקטגוריה "הרמנויטיקה של חשד" כדי לתאר את עמדתם של מרקס, ניטשה, פרויד וצאצאיהם האינטלקטואליים בהקשר שכלל גם הרמנויטיקה דיסציפלינרית אלטרנטיבית כגון "ההרמנויטיקה של שיקום המשמעות" הפילולוגית והתיאולוגית. כוונתו בהצעת הניסוח הראשון מבין אלה הייתה תיאורית וטקסונומית, יותר מאשר אימפרטיבית. אבל בהקשר של התיאוריה הביקורתית העכשווית בארצות הברית, שבה מרקס, ניטשה ופרויד נחשבים למי שכווננו גנאלוגיה מספקת למדי

עבור הזרם המרכזי של הביקורת הניאו-היסטוריציסטית, הדה-קונסטרוקטיביסטית, הפמיניסטית, הקווירית והפסיכואנליטית, אני מאמינה שיישום של הרמנויטיקה של חשד נתפס כצו מחייב יותר מאשר כאפשרות בין אפשרויות אחרות. הביטוי זכה כעת למעמד דומה למעמד המקודש של הציווי "עֲשׂו תמיד היסטוריציה" (Always "historicize") של פרדריק ג'יימסון – וכמוהו, הוא מתאים באופן מוזר למעמדו החדש כלוחות הברית. תמיד עֲשׂו היסטוריציה? מה יכול להיות קשור פחות להיסטוריציה מתואר הפועל המצווה, העל-זמני, "תמיד"? הדבר מזכיר לי סטיקרים על פגוש המורים לנהגים במכוניות אחרות "הטילו ספק בסמכות". עצה מעולה, שאולי מבוזבת על מי שעושים כל מה שרצועת נייר המודבקת לרכב מצווה עליהם! צורת הציווי תעשה דברים משונים להרמנויטיקה של חשד.

שלא במפתיע, המרכזיות המתודולוגית של חשד בפרקטיקה הביקורתית העכשווית כרוכה בהענקת קדימות למושג "פרנויה". בפסקאות האחרונות של החיבור של פרויד על דוקטור שרבר הפרנואידי, מובא דיון במה שפרויד רואה כ"דמיון מפעים" בין מחשבות השווא השיתתיות של שרבר על רדיפה ובין התיאוריה של פרויד עצמו. כידוע, פרויד אכן איחר לקבוע, בהכללה, כי "מחשבות השווא של פרנואידים מקיימות דמיון קיצוני בלתי נעים וקרבה פנימית למערכות של הפילוסופים שלנו" – שבהם הוא כלל את עצמו.¹ למרות כל התחכום שלו, ייתכן שההלימה המשוערת בין פרנויה לתיאוריה לא נעמה לפרויד; כך או כך, היא כבר אינה נתפסת כבלתי נעימה. ייתכן שהניסוח של הלימה כזאת הוא בלתי נמנע, בכל מקרה; כפי שריקר מציין, "עבור מרקס, ניטשה ופרויד, הקטגוריה הבסיסית של תודעה היא היחס נסתר-נראה, או, אם תעדיפו, מדומה-נגלה [...] כך, המאפיין המבחין אצל מרקס, פרויד וניטשה הוא ההיפותזה הכללית הן בנוגע לתהליך של תודעה כוזבת והן בנוגע לשיטת הפענוח. השניים הולכים יד ביד, כיוון שאדם חשדן מיישם בהיפוך את מלאכת הכוזב של אדם ערמומי".²

החשדן מוליך שולל פעמיים את הערמומי: אצל ההוגים שבאו אחרי פרויד, פרנויה הפכה כעת במובהק מאבחנה למרשם. בעולם שבו איש אינו צריך לשקוע בהזיות כדי למצוא הוכחה לדיכוי שיטתי, פיתוח של תיאוריה מתוך כל עמדה שאינה ביקורתית פרנואידית נדמה נאיבי, צדקני, או מבקש לרצות. לי עצמי אין כל משאלה לחזור לשימוש ב"פרנואידי" כאבחנה פתולוגית, אבל נראה לי שאנחנו יוצאים נפסדים

1. Sigmund Freud, *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, ed. and trans. James Strachey et al., Hogarth Press, London 1953-1975, vol. 12 p. 79; vol. 17 p. 271

2. Paul Ricoeur, *Freud and Philosophy: An Essay on Interpretation*, trans. Denis Savage, Yale University Press, New Haven 1970, pp. 33-34

כאשר חקירה פרנואידיית מזוהה לחלוטין עם חקירה ביקורתית תיאורטית, ולא נתפסת כסוג אחד של פרקטיקה תיאורטית קוגניטיבית/אפקטיבית בין סוגים אחרים, חלופיים. גם ללא היוקרה המקושרת כעת להרמנויטיקה של חשד בתיאוריה הביקורתית בכלל, ללימודים קווייריים בפרט יש היסטוריה מובחנת של קרבה לציורי הפרנואידי. פרויד, כמובן, קישר כל מקרה של פרנויה להדחקה של תשוקה, בייחוד לבן אותו המין, אם אצל גבר ואם אצל אשה. בשימוש הפסיכואנליטי ההומופובי המסורתי, שנבע בדרך כלל מן הקישור שיצר פרויד, היה משום פתולוגיזציה של ההומוסקסואלים וראייתם כפרנואידיים, או התייחסות לפרנויה כאל מחלה הומוסקסואלית במובהק. על כל פנים, בספר *Homosexual Desire* (תשוקה הומוסקסואלית), שראה אור ב-1972 ותורגם לאנגלית ב-1978, חזר גיי הוקנגהם לניסוחיו של פרויד כדי לשאוב מהם מסקנה שלא תשחזר את הכשל הלוגי ההרסני הזה.³ אם פרנויה משקפת את ההדחקה של התשוקה לבן אותו המין, הסיק הוקנגהם, הרי שפרנויה היא אתר מועדף במיוחד כדי לשפוך אור לא על ההומוסקסואליות עצמה, כפי שנעשה במסורת הפרוידיאנית, אלא דווקא על מגננוני הכפייה ההומופובית וההטרסקסיסטית נגדה. הבנת הפרנויה אינה מבהירה איך הומוסקסואליות פועלת אלא איך הומופוביה והטרסקסוזם פועלים – ובקצרה, אם מבינים שהדיכויים האלה שיטתיים, איך העולם פועל.

כך, לקראת אמצע שנות השמונים נעשתה הפרנויה לאובייקט המועדף על התיאוריה האנטי-הומופובית. כיצד היא התפשטה כה מהר ממעמד זה למעמדה כמתודולוגיה התומכת הייחודית לה? אני מביטה לאחור על הכתיבה שלי-עצמי משנות השמונים, ועל הכתיבה של חוקרים אחרים, בניסיון להתחקות אחר השינוי הזה – שינוי שנראה כעת ככזה שראוי לתהות עליו אבל באותה העת נראָה, אני סבורה, כמהלך הטבעי ביותר בעולם. חלק מההסבר נעוץ במאפייני הפרנויה עצמה. בפשטות, פרנויה נוטה להיות מדבקת; וליתר דיוק, פרנויה נמשכת ונוטה אל בניית יחסים סימטריים, בפרט אפיסטמולוגיות סימטריות. כפי שליאו ברסאני כותב: "לעורר עניין פירושו להבטיח קריאה פרנואידיית, בדיוק כפי שעלינו לחשוך בהכרח בפרשנויות שאנחנו מעודדים. פרנויה היא הכפלה פרשנית בלתי נמנעת של הנוכחות".⁴ נחוץ גנב (ואם צריך, נחוץ להיות גנב) כדי לתפוס גנב; דרושה ערמומיות נגד חשד, דרוש חשד נגד ערמומיות; "אדם מזהה את הדומה לו". חֶבְרָה פרנואידיית, המאמינה שאני קוראת את מחשבותיה, יודעת זאת מתוך קריאת מחשבותי. כסופרת חשדנית, היא תמיד צצה בזירות פשע של

3. Guy Hocquenghem, *Homosexual Desire*, trans. Daniella Dangoor, Duke University Press, Durham NC 1993 (1978)

4. Leo Bersani, *The Culture of Redemption*, Harvard University Press, Cambridge, MA 1990, p. 188

גניבות ספרותיות, אם כפושעת ואם כקורבן; וכעמיתה הנוטה להתדיינות משפטיות, היא לא רק מדמיינת שאני בקיאה כמוה בחוקי הדיבה אלא גם גורמת לי בסופו של דבר להיות בקיאה בהם בפועל (כל הדוגמאות הללו, אגב, בדויות).

מאחר שדומה כי לפרנויה יש קשר קרוב במיוחד לדינמיקות הפוכות הסובבות את ההומוסקסואליות, ייתכן שאין זה מן הנמנע, מבחינה מבנית, שפרקטיקות הקריאה הנגישות והפוריות ביותר במחקר האנטי-הומופובי יהיו, בתורן, פרנואידיות. על כל פנים, להתפתחות זו היו ללא ספק גם סיבות היסטוריות, לא רק מבניות, שכן קשה להסביר במונחים מבניים את ההעדפה הניכרת למתודולוגיות פרנואידיות בפרויקטים ביקורתיים לא-קוויריים עכשוויים, כגון בתיאוריה הפמיניסטית, בתיאוריה הפסיכואנליטית, בדקונסטרוקציה, בביקורת המרקסיסטית או בניאוריה היסטוריוציזם. דיון שנערך לאחרונה בסוגיית הפרנויה העלה "אמרה פופולרית משנות השישים המאוחרות: 'זה שאתה פרנואיד לא אומר שלא רודפים אחריך'".⁵ למעשה, נראה סביר למדי שגרסה איזושהי של האקסיומה הזאת (אולי "גם לפרנואיד עשויים להיות אויבים", מבית מדרשו של הנרי קיסינג'ר) חרוטה כה עמוק במוחותיהם של בני דור הבייביבום עד שהיא מאפשרת לנו אשליה מתמשכת של אחיזה בתובנה מיוחדת באשר לאפיסטמולוגיות של טינה. הרושם שלי, שוב, הוא שאנחנו מחויבים לייצר את ההיגד הזה באופן נוקב ככל האפשר, משל היה לו כוח ציווי מובן מאליו: האמירה שאפילו לפרנואידים יש אויבים נתפסת כאילו שהמסקנה המוחלטת הנובעת ממנה תהיה הצו "לעולם אינך יכול להיות פרנואיד מדי".

אבל ערך האמת של האקסיומה המקורית, בהנחה שהיא אכן אמיתית, לא בהכרח הופך את הציווי הפרנואיד למובן מאליו. מההבנה ש"זה שאתה פרנואיד לא אומר שאין לך אויבים", ניתן להקיש כי להיות פרנואיד אינה דרך יעילה להיפטר מאויבים. במקום להסיק כי "לעולם אינך יכול להיות פרנואיד מדי", ניתן להגיע למחשבה לפיה "אם כך, זה שיש לך אויבים לא אומר שעליך להיות פרנואיד". כלומר, שוב: אחיזה בהשקפה מפוכחת על מערכות דיכוי שיטתיות אינה מחייבת בהכרח, או במהותה, שרשרת מסוימת של מסקנות אפיסטמולוגיות או נרטיביות. להיות משהו אחר מפרנואיד (וכמובן, נצטרך להגדיר את המושג הזה ביתר קפדנות), לעסוק בצורות ידע אחרות מאלה הפרנואידיות, אין פירוש הדבר, כשלעצמו, הכחשה של המציאות או של חומרת הטינה או הדיכוי.

כיצד עלינו להבין פרנויה כך שנוכל להציבה כסוג אחד של פרקטיקה אפיסטמולוגית בין פרקטיקות אחרות, אלטרנטיביות? פרט לניסוחיו של פרויד, הניסוחים שישמשו טוב

5. James Eli Adams, *Dandies and Desert Saints: Styles of Victorian Manhood*, Cornell University Press, Ithaca, New York 1995, p. 15

יותר את המטרה הזאת יהיו ככל הנראה אלה של מלאני קליין, וכן (אם נניח שפרנויה מייצגת מודוס אָפְקטיבי, ולא רק קוגניטיבי), של סילבן טומקינס. אצל קליין, נראה לי מתאים במיוחד השימוש במושג עמדות – העמדה הסכיזואידית/פרנואידית, העמדה הדיכאנית – בניגוד, לדוגמה, לשלבים המסודרים באופן נורמטיבי, למבנים יציבים, או לטיפוסי אישיות דיאגנוסטיים. כפי שכותב הינשלווד בספרו *A Dictionary of Kleinian Thought* (מילון לחשיבה קלייניאנית), "המונח 'עמדה' מתאר את המיקום האופייני של האגו ביחס לאובייקטים שלו [...] במושג 'עמדה' ביקשה [קליין] לבטא תהליך הרבה יותר גמיש של תנועה הלוח ושוב מצד לצד מזה שמתכוונים אליו בדרך כלל כאשר מדברים על נסיגה לנקודות קיבעון בשלבי התפתחות"⁶. התנועה הגמישה הלוח ושוב המרומזת בעמדות הקלייניאניות תהיה שימושית לדיוני בפרקטיקות ביקורתיות פרנואידיות ובפרקטיקות ביקורתיות מאחות, לא כאידיאולוגיות תיאורטיות (ובוודאי לא כטיפוסי אישיות יציבים של מבקרים) אלא כהשקפות יחסיות משתנות והטרונגניות. העניין הגדול ביותר במושג של קליין נעוץ, כך נדמה לי, בהבנת העמדה הפרנואידית תמיד בהקשר של התנודות של עמדה אפשרית שונה מאוד: העמדה הדיכאנית. אצל קליין, עבור הילד או המבוגר, העמדה הפרנואידית – המסומנת, כמובן, על ידי שנאה, קנאה וחרדה – היא עמדה של דריכות נוראה לסכנות שמציבים אובייקטים-חלקיים מלאי שנאה וקנאה המושלכים, מתוך הגנה, על העולם שסביב, מגולפים מתוכו ומוטמעים מתוכו. בשונה מכך, העמדה הדיכאנית היא הישג הממתן את החרדה, הישג שהילד או המבוגר מצליחים להגיע אליו רק מדי פעם, ועל פי רוב לזמן קצר: זאת העמדה שממנה מתאפשר להשתמש במשאבים שיש לאדם כדי לכנס או "לתקן" את האובייקטים החלקיים הרצחניים לתוך משהו כמו מכלול – אם כי, עלי להדגיש, לא בהכרח מכלול קיים-מראש איזשהו. מרגע שכונסו למכלול מסוים, האובייקט היות-משיע-רצון נגיש הן להזדהות עמו והן לסיפוק נחמה והזנה. עם השמות שהעניקה קליין לתהליך התיקון נמנית האהבה.

לאור חוסר היציבות ההרדי המובנה לתוך מושג העמדות של קליין אני גם מעוניינת, בפרויקט זה, לעשות צדק עם פרקטיקות האיחוי רבות-העוצמה המחלחלות, כך אני משוכנעת, לפרויקטים ביקורתיים פרנואידיים-במוצהר וכן לרגעים פרנואידיים הנחוצים לעתים קרובות לביטוי ולידע לא-פרנואידיים. כך, לדוגמה, התגובה הרגועה של פאטון לשאלתי על מקור נגיף האיידס נסמכת על מחקר רב, שלה ושל אחרים, שחלק נכבד ממנו נבנה בהכרח באופן פרנואיד.

R.D. Hinshelwood, *A Dictionary of Kleinian Thought*, Aronson, Northvale, New Jersey .6
1991, p. 394

לשם הנוחות אני שואלת את הדוגמאות הביקורתיות שלי בהמשך משני מחקרים רבי-השפעה מהעשור האחרון, אחד מהם פסיכואנליטי פחות או יותר והאחר ניאור-היסטוריציסטי פחות או יותר, אבל אני עושה זאת לא רק לשם הנוחות, כיוון שמדובר בשני ספרים – האחד, *Gender Trouble* (צרות של מגדר) מאת ג'ודית באטלר, והאחר, *The Novel and the Police* (הרומן והמשטרה) מאת ד"א מילר – שמרכזותם להתפתחות החשיבה שלי, ושל התנועות הביקורתיות המעניינות אותי ביותר, היא דוגמה לעוצמתם יוצאת הדופן ולאקזומפלריות שלהם. כמו כן, למרבה העניין, כל אחד מהם מתייחס, ביחס מרומז או שולי לכאורה, לצאצאים אחרים של התיאוריה הקווירית – אם כי, בדיעבד, הם גם הולידו אותם והעניקו להם מסמכותם. לבסוף, את הרשות לעשות זאת אני שואבת מן העובדה שאף אחד מהספרים כבר אינו מייצג את העבודה העכשווית של איש מן המחברים, כך שהבחנות בדבר פרקטיקות הקריאה של כל אחד מהספרים עשויות, אני מקווה, להימלט מקישור כמו אלגורי לשם המחבר.

הייתי רוצה, קודם כולל, להוציא ממרחב הדיון הזה כל חפיפה בין שני מצבים המשמשים זה לצד זה, לסירוגין – מצד אחד פרנויה כשלעצמה, מצד אחר מצבים שקרפלין (Kraepelin) כינה "דמנציה פרקוקס" ובלוילר (Bleuler) כינה "סכיזופרניה", או, באופן כללי יותר, "פסיכוזה" או "הזייתיות". כפי שלפלאנש ופונטאליס מציינים, ההיסטוריה של הפסיכיאטריה ניסתה מיפויים שונים של החפיפה הזאת: "קרפלין מבחין באופן חד בין פרנויה, מצד אחד, לבין צורה כמו-פרנואידית של ה-dementia praecox, מצד שני; בלוילר מכליל את הפרנויה ב-dementia praecox, הלא היא קבוצת הסכיזופרניות; פרויד עצמו לא היה מתקשה לשייך לפרנויה צורות מסוימות של dementia praecox המכונות כמו-פרנואידיות [...] כפי שמדגיש זאת מקרה שרבר – ואפילו כותרתו – ה-dementia paranoides של השופט שרבר היא בעיקר 'פרנויה' עבורו ולכן לא צורה של סכיזופרניה]"⁷. כך או כך, בכתיבה המאוחרת של קליין, היקרותם של אירועים מנטליים דמויי-פסיכוזה נראית כתופעה אוניברסלית הן אצל ילדים והן אצל מבוגרים, כך שלמנגנונים כמו פרנויה יש קדימות אונטולוגית ברורה על קטגוריות דיאגנוסטיות כמו דמנציה. הסיבה שבגללה אני רוצה להתעקש מלכתחילה על המהלך הזה היא, שוב, הרצון להתיר באופן היפותטי את הקשר בין שאלת ערך האמת לבין שאלת האפקט הפרפורמטיבי.

אני אומרת שהסיבות המרכזיות להטלת ספק בפרקטיקות פרנואידיות אינן האפשרות שהחשדות המגולמים בהן עשויים לנבוע מהזיות, או להיות, בפשטות, שגויים. במקביל, ייתכן שכמה מהסיבות המרכזיות לאימוץ אסטרטגיות פרנואידיות

7. ז'אן לפלאנש וז'אן-ברטראן פונטאליס, "פרנויה", אוצר המילים של הפסיכואנליזה, מצרפתית: נועם ברוך, תולעת ספרים, תל אביב 2011 (1967), עמ' 641.

אינן האפשרות שהן מציעות גישה ייחודית לידע אמיתי. הן מייצגות דרך אחת, בין אחרות, לחפש, למצוא ולארגן ידע. פרנויה יודעת כמה דברים היטב, ואחרים – בקושי. הייתי רוצה כעת לשרטט מתווה של מה שאני מתכוונת אליו כאשר אני מדברת על "פרנויה" בהקשר זה – לא ככלי לדיאגנוזה מבחינה אלא ככלי להתבוננות קפדנית יותר בהבחנות בין פרקטיקות. ראשי הפרקים שלי הם:

הפרנויה צופה-מראש.

הפרנויה רפלקטיבית ומימטית.

הפרנויה היא תיאוריה חזקה.

הפרנויה היא תיאוריה של אפקטים שליליים.

הפרנויה משליכה את יתבה על חשיפה.

הפרנויה צופה-מראש

הפרנויה צופה-מראש – דבר זה עולה מכל תיאור ותיאוריה של התופעה. הציווי הראשון של הפרנויה הוא **אסור שיהיו הפתעות רעות**, ואכן, דומה שהסלידה מהפתעה היא שיוצרת את הקרבה ההדוקה כל כך בין הפרנויה ובין ידע כשלעצמו, כולל אהבת-ידע וספקנות. מילר מציין בספרו הרומן והמשטרה כי "הפתעה [...] היא בדיוק מה שהפרנואידי מבקש למנוע אבל היא גם מה שהוא שורד, באירוע עצמו, באמצעות פרשנותה כתמריץ מבהיל: הוא לעולם אינו יכול להיות פרנואידי מדי".⁸

הדריכות החד-כיוונית של הפרנויה כלפי העתיד מייצרת, באופן פרדוקסלי, יחס מורכב לתפיסת הזמן, המתחפר הן קדימה והן אחורה: כיוון שאסור שיהיו הפתעות רעות, וכיוון שעצם הידיעה על אפשרות של הפתעה רעה היא הפתעה רעה, פרנויה מחייבת שהחדשות הרעות יהיו תמיד כבר ידועות. כפי שגם הניתוח של מילר מציע, התקדמותה של הפרנויה ונסיגתה בזמן הן, בעיקרון, אינסופיות. מכאן, אולי, כך אני סבורה, ההוכחות היסודיות החוזרות ונשנות של באטלר בצרות של מגדר לפיהן לא ייתכן רגע הקודם לאכיפה של החוק הטוטאלי בדבר הבדל מגדרי; מכאן דריכותה שאינה יודעת מנוח לעקבות של נוסטלגיה לרגע קודם לא אפשרי שכזה בכתיבה של תיאורטיקנים אחרים. לעולם אין זה מוקדם מדי מכדי שמשוה כבר יהיה ידוע, שמשוה כבר יהיה בלתי נמנע, שמשוה רע יקרה, ואף אובדן אינו יכול להיות רחוק דיו בעתיד עד כדי זלזול באמצעי מנע.

8. D.A. Miller, *The Novel and the Police*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles 1988, p. 164

הפרנויה רפלקטיבית ומימטית

בהצבעה על הנהייה המדבקת של פרנויה אחר אפיסטמולוגיות סימטריות, כפי שעשיתי, אני נשענת על המשמעות הכפולה של פרנויה כרפלקטיבית וכמימטית. יש כנראה לחקות פרנויה כדי להבין אותה – והיא עצמה, בתורה, מבינה כנראה רק באמצעות חיקוי. פרנויה פירושה הן שכל מה שאתה יכול לעשות (לי) אני יכולה לעשות רע יותר, והן שכל מה שאתה יכול לעשות (לי) אני יכולה לעשות קודם – לעצמי. בספר הרומן והמשטרה מילר הרבה יותר מפורש מפרויד כאשר הוא מאמץ את הטענות התאומות: אפשר להבין פרנויה רק באמצעות התנסות בידיעה פרנואידית, והדרך שבה פרנויה מבינה כל דבר היא באמצעות חיקוי וגילום. פרנויה מסרבת להיות רק דרך לידיעה או רק דבר ידוע; היא מאופיינת בנהייה עיקשת אחר השתלטות על שתי העמדות, כפי שהעמוד הפותח של המחקר המקיף הזה על פרנויה ממחזיז באופן שנון ופיקח: הקדמה שכותרתה "אבל שוטר..." נפתחת במשפט שהוא תמיד-כבר-ניחוש-שני על כך ש"אפילו 'המחקר האקדמי' התפל ביותר (או הכוזב ביותר) מפחד 'להסתבך בצרות'", כולל צרות "עם אותם יריבים שאת המתקפות המסוימות שלהם הוא עסוק בלצפות". כפי שהפסקה האחרונה של הספר מציינת בנוגע לדיוויד קופרפילד, גם מילר "מכריז בכל מקום [...] על דפוס שבו הסובייקט מכונן את עצמו 'כנגד' משמעת באמצעות גילום אותה משמעת בשמו-שלו"⁹ או אפילו בגופו-שלו.¹⁰

אין פלא אפוא שנדמה שפרנויה, ברגע שניגשים לנושא בהקשר לא דיאגנוסטי, גדלה כמעין קריסטל בתמיסה רוויה יתר על המידה ומכתימה כל מובן של האפשרות לדרכי הבנה אלטרנטיביות או של דברים שיש להבין. בהמשך ארחיב בעניין כמה מן ההשלכות של הסטטוס של פרנויה, במובן זה, כ"תיאוריה חזקה" באופן בלתי נמנע. מה שאולי חשוב אפילו יותר הוא מידת החומרה שבה המימטיות של הפרנויה מגבילה את הפוטנציאל שלה כאמצעי למאבק פוליטי או תרבותי. כפי שהראיתי במסה מ-1986 (שבה רמזתי, במקרה, לאחת המסות שקובצו בהמשך בספר הרומן והמשטרה), "הבעיה כאן אינה רק שפרנויה היא צורה של אהבה, שכן – בשפה מסוימת – מה אינו כזה? הבעיה היא שמכל צורות האהבה, הפרנויה היא הסגפנית ביותר, האהבה התובעת הכי פחות מן המושא שלה [...] המחקר הנרטיבי המדהים שעשה הפרנואיד הפוקויאני, הממיר את הכאוס הסימולטני של מוסדות בדיאגרמה רציפה אלגנטית להפליא של בריחות ולכידות-מחדש ספירליות, הוא גם ההצעה של הסובייקט הפרנואיד, המציע את עצמו ואת כישורו הקוגניטיבי, מוכן כעת לכל דבר שהוא יכול להציג, בדרך של

9. שם, עמ' 220.

10. שם, עמ' 191.

שידול או אלימות, לסדר-דברים מקוטע שעד אז נעדרו ממנו רק יכולת נרטיבית, גוף, קוגניציה".¹¹

חרף החשש לרדוקציה לא מבוטלת אסתכן ואציע שהמכניזם המימטי הזה, הצופה-מראש, עשוי לשפוך אור גם על מאפיין בולט של שימושים פמיניסטיים וקוויריים עכשוויים בפסיכואנליזה. פרט ללאקאן, מעט פסיכואנליטיקאים העוסקים בטיפול של ממש היו מעזים להתעקש בחומרה רבה כל כך, כמו זו של תיאורטיקנים השייכים לאופוזיציה – באטלר רחוקה מאוד מלהיות הנחושה שבהם – על הטענה בדבר מרכזיות הנוכח-בכול והברזמנית, הנחרצת, שלא ניתן לצמצמה או לעקוף אותה, בכל צומת נפשי שהוא, של העובדות (מלאכותיות ככל שיהיו) בדבר "הבדל מיני" ו"פאלוס". ממחקר שכזה, טאוטולוגי בדרך כלל, יהיה קשה להבין שההיסטוריה של המחשבה הפסיכואנליטית מפרויד והלאה – כולל, למשל, הכתיבה המאוחרת של מלאני קליין – מציעה עושר של כלים מסועפים, הטרוגניים, למחשבה על היבטים של אישיות, תודעה, אָפֶקט, יחסי קרבה, דינמיקות חברתיות ומיניות, שאף על פי שהם רלוונטיים לחוויה של מגדר וקוויריות, לעתים קרובות הם אינם מאורגנים כלל סביב "הבדל מיני". לא שהם קודמים בהכרח ל"הבדל מיני": הם עשויים בפשטות להיות מומשגים היכן שהוא לצדו, להתייחס אליו ביחס של השקה או קונטינגנטיות או אפילו לא להתייחס אליו בכלל.

לכאורה, מאגר של רעיונות והשערות כאלה יכול היה להיות משאב חשוב לתיאורטיקנים המחויבים לחשיבה על חי אדם שלא דרך הראיפיקציות המגדריות הפוגעניות הנפוצות בפסיכואנליזה ובפרויקטים אחרים של הפילוסופיה והמדע המודרני. מה שאירע במקום זאת, לדעתי, הוא משהו כמו זה שיתואר להלן. ראשית, באמצעות מה שניתן לכנות "תהליך של סריקה דרוכה", פמיניסטיות וקוויריות הבינו, בצדק, שאי אפשר להכריז על שום נושא או תחום של המחשבה הפסיכואנליטית כחסין א-פריורית מהשפעתן של ראיפיקציות מגדריות שכאלה. שנית, בכל מקרה – וגם, נדמה לי, באופן לא הכרחי ולעתים קרובות מזיק – היעדר של חסינות א-פריורית כזאת, חסרונה של נקודת פתיחה איזושהי שמובטח כי אינה פוגעת במחשבה פמיניסטית בתוך הפסיכואנליזה, הובילה הוגים מסוימים לאימוץ נרחב של אסטרטגיה מימטית צופה-מראש שלפיה יש לצאת תמיד מנקודת הנחה בדבר אלימות מסוגנת מסוימת, הכרוכה בהבחנה בין המינים, או להצהיר עליה – ואפילו, כשיש צורך בכך, לכפות אותה – פשוט משום שבסופו של דבר, לעולם אי אפשר להימנע ממנה. (בשימוש במילה "מימטית" אין ברצוני לרמוז שהשימושים הללו בקטגוריות מגדר פסיכואנליטיות

Eve Kosofsky Sedgwick, *The Coherence of Gothic Conventions*, Methuen, New York .11
1986, p. xi

צריכים להיות או לא-ביקורתיים כלפי המקור או זהים לו. באטלר, וכמוהו אחרים, לימדה אותנו שימוש הרבה פחות מאופק ב"מימטי". אבל, לדוגמה, במסורת הפוסט-לאקאניאנית הזאת, מחשבה פסיכואנליטית שאינה מאורגנת בראש ובראשונה סביב "הבדל מיני" פאלי המצוי במרכזה חייבת כנראה להיות מתורגמת לשפה הזאת, ואחת היא עד כמה התוצאות מעוותות, לפני שאפשר יהיה לעשות בה איזושהו שימוש תיאורטי אחר. האפשרויות הקונטינגנטיות של חשיבה שאינה נשענת על "הבדל מיני" כפופות לציווי הפרנואידי לפיו אם אי אפשר לעצור מלכתחילה, ולחלוטין, את האלימות של ראיפקציה מגדרית שכזו, יש לפחות לוודא שלעולם לא תגיע לשום זירה מושגית בהפתעה. בראייה פרנואידי, יש יותר סכנה בראיפקציה שאינה צפויה-מראש מאשר בכזו שאין קוראים עליה תיגר לעתים קרובות.

הפרנויה היא תיאוריה חזקה

מסיבות כאלה, במחקרו של סילבן טומקינס פרנויה מוצעת כדוגמה מובהקת למה שטומקינס רואה כ"תיאוריית אפקט חזקה" – במקרה זה, תיאוריה חזקה של השפלה או של פחד-השפלה. כפי שפרק 3 מסביר,¹² לשימושו של טומקינס במונח "תיאוריה חזקה" – למעשה, לשימושו במונח "תיאוריה" בכלל – יש ערכיות כפולה. הוא הולך מעבר לתוכנותיו של פרויד באשר להקבלות אפשריות בין, נאמר, פרנויה לתיאוריה; לפי תיאורו של טומקינס – המתאפיין בעניין רב, המקדים את זמנו, בקיברנטיקה ובתהליכי היזון חוזר – החיים הקוגניטיביים/אפקטיביים של בני אדם מאורגנים בהתאם לתיאוריות אפקט אלטרנטיביות, מתחלפות, אסטרטגיות והיפותטיות. כתוצאה מכך, מלכתחילה לא אמור להיות שום הבדל אונטולוגי בין פעולות התיאורטיזציה של פרויד לבין, נאמר, אלה של אחד ממטופליו. טומקינס אינו טוען שאין שום רמת-מטא של רפלקסיה בתיאוריה של פרויד, אלא שאפקט כשלעצמו, אפקט רגיל, הוא אמנם גופני באופן שאינו ניתן לרדוקציה אך בה בעת הוא גם לובש צורה בעיקר באמצעות תהליך של היזון חוזר, בשל הגישה שיש לו לרמות-מטא כאלה בדיוק של תיאוריה. אצל טומקינס אין כל מרחק בין התיאורטיזציה החשובה והמפורשת שכמה מדענים ופילוסופים מבצעים בהקשר של אפקטים לבין תיאוריית האפקט במונח של

12. [הכוונה לפרק השלישי בספר זה של סדג'וויק, "Shame in the Cybernetic Fold: Reading Silvan Tomkins", שנכתב ביחד עם אדם פרנק (Frank); וראו *Touching Feeling*, עמ' 93-122 (המערכת)].

התיאורטיזציה המרומזת במידה רבה שכל בני האדם מבצעים כאשר הם חווים את האפקטים שלהם ושל האחרים ומנסים להתמודד עמם. לכנות פרנויה בשם "תיאוריה חזקה" פירושו אפוא לברך אותה כהישג גדול (זוהי תיאוריה חזקה, כפי שעבור הרולד בלום, מילטון הוא משורר חזק) אך בה בעת גם לסווג אותה. "תיאוריה חזקה" היא סוג אחד של תיאוריית אפקט בין סוגים אפשריים אחרים, ולפי דבריו של טומקינס, סביר להניח כי כמה תיאוריות אפקט הקשורות זו בזו, מסוגים שונים ובעוצמות שונות, הן התשתית לחיי הנפש של כל אינדיווידואל. וביתר דיוק, אצל טומקינס הניגוד הוא בין תיאוריה חזקה לבין תיאוריה חלשה, והניגוד אינו בכל המובנים לטובת הסוג החזק. הטווח והרדוקטיביות של תיאוריה חזקה – כלומר, החיסכון המושגי או האלגנטיות שלה – כורכים יחד יתרונות ומגרעות. מה שמאפיין תיאוריה חזקה לפי טומקינס אינו, אחרי הכול, עד כמה היא נמנעת מאפקט שלילי או מאתרת אפקט חיובי אלא הגודל והטופולוגיה של השטח שהיא מארגנת. "כל תיאוריה של כלליות רחבה", כך הוא כותב,

מסוגלת לתת דין וחשבון על ספקטרום רחב של תופעות הנראות מרוחקות מאוד זו מזו וממקור משותף. זהו קריטריון מוסכם ומקובל שבאמצעותו ניתן להעריך את הכוח ההסברי של כל תיאוריה מדעית. במידה שהתיאוריה יכולה לתת דין וחשבון רק על תופעות "קרובות", הרי היא תיאוריה חלשה, טובה רק במקצת מתיאור התופעה שהיא מתיימרת להסביר. ככל שהיא מארגנת יותר ויותר תופעות לניסוח יחיד, כוחה גדל [...] תיאוריית השפלה היא תיאוריה חזקה במידה שהיא מאפשרת להסביר יותר ויותר התנסויות כמקרים של חוויות השפלה [...], או במידה שהיא מאפשרת לצפות-מראש יותר ויותר התנסויות כאלה לפני שהן מתרחשות בפועל.¹³

כפי שתיאור זה מציע, תיאוריית השפלה אינה נעשית לתיאוריה חזקה באמצעות סילוק או שיכוך של השפלה; היא נעשית לתיאוריה חזקה דווקא כשאינה מצליחה לעשות כן. מסקנתו של טומקינס אינה שכל תיאוריה חזקה היא לא יעילה – למעשה, היא יכולה להתפתח לכדי תיאוריה יעילה מדי – אלא ש"תיאוריה של אפקט חייבת להיות יעילה על מנת להיות חלשה": "נוכל לראות כעת ביתר בהירות שאף על פי שתיאוריה חלשה ומוגבלת אולי אינה יכולה להגן תמיד בהצלחה על האינדיווידואל כנגד אפקט שלילי, היא מתקשה להישאר חלשה אלא אם היא עושה זאת. ולהפך, תיאוריית אפקט שלילית שואבת את כוחה, באופן פרדוקסלי, מן הכישלונות המתמשכים של האסטרטגיות שלה

Silvan S. Tomkins, *Affect Imagery Consciousness*, vol. 2, Springer, New York 1962-1992, .13 pp. 433-434

לספק הגנה באמצעות הימנעות מוצלחת מהתנסות באפקט השלילי [...] החזרה הבלתי נשלטת לכאורה של חוויית האפקט השלילי היא המזרזת את ההתחזקות הגוברת של הארגון הרעיוני-אפקטיבי שאנו מכנים 'תיאוריית אפקט חזקה'¹⁴. תיאוריית אפקט היא, בין היתר, אופן של סקירה והעצמה סלקטיביות; מסיבה זו, כל תיאוריית אפקט מסתכנת איכשהו בטאוטולוגיה, אך תיאוריה חזקה, בשל הטווח הרחב שלה ובשל בלעדיותה הנוקשה, מסתכנת בטאוטולוגיה חזקה במיוחד:

אמרנו שיש משום ארגון-יתר בתיאוריית השפלה מונופוליסטית. בדברים אלה התכוונו לא רק לכך שיש אינטגרציה עודפת בין תת-מערכות שהן, ככלל, עצמאיות יותר, אלא גם לכך שכל תת-מערכת מתמחה יתר על המידה בהפחתת חוויית ההשפלה ככל האפשר [...] האפרטוס הקוגניטיבי כולו מצוי דרך קבע במצב של דריכות לאפשרויות ממשמשות ובאות או רחוקות, מעורפלות או בהירות. כמו כל מאמץ מאורגן מאוד המושקע בחשיפה, מעט ככל הניתן נותר בידי המזל. אנטנות הרדאר ממוקמות בכל מקום שבו נראה אפשרי שהאויב עלול לתקוף. קציני מודיעין עשויים לפקח אפילו על שיחות בלתי סבירות אם יש סיכוי קלוש שמהו רלוונטי ייחשף או אם יש סיכוי ששתי פיסות מידע בלתי תלויות זו בזו שנאספו ביחד יספקו אינדיקציה לכוונות האויב [...] אך מעל לכול, יש דרך מאורגנת מאוד לפרש מידע כך שמה שעשוי להיות רלוונטי יתומצת ויקבל חשיבות, והשאר יושלך.¹⁵

וכך, את המבנה ההסברי שקורא אולי יראה כטאוטולוגי משום שאינו יכול לעזור או אינו יכול למנוע או אינו יכול לעשות דבר אלא להוכיח את הנחות המוצא שלו-עצמו, בעל מקצוע יחווה כהתקדמות ניצחת לעבר אמת והוכחה.

אולם לעתים מזומנות יותר, התפקידים בדרמה הזאת מעורבים יותר או פזורים יותר. אני מניחה שלא הרבה מדי קוראים – ואולי, לצורך העניין, גם המחבר – יהיו מופתעים מדי לשמוע כי הטענה המרכזית או התיאוריה החזקה של הרומן והמשטרה היא מעגלית לגמרי: ניתן להבין הכול כהיבט של מה ששייך או קשור לכלא, לפיכך הכלא מצוי בכל מקום. אבל מי קורא את הרומן והמשטרה כדי לגלות אם הטענה המרכזית שלו אמיתית? במקרה הזה, כמו, לעתים קרובות, במקרה של הטאוטולוגיות הכרוכות ב"הבדל מיני", הטווח הרחב עצמו, שהוא שעושה את התיאוריה לחזקה, הוא גם שפותח את המרחב – שממנו ספרו של מילר מפיק את מלוא התועלת – לעושר של ניואנסים טונאליים, עמדות, התבוננויות מלומדות, פרדוקסים פרפורמטיביים,

14. שם, עמ' 323-324.

15. שם, עמ' 433.

תוקפנויות, עדינויות, שנינויות, קריאות יצירתיות, הערות אגב וראויות ספרותיות. הגמולים הללו הם כה מקומיים ושכיחים עד שמתעורר רצון לומר ששפע של תיאוריות חלשות, הקשורות זו לזו באופן רופף בלבד, הוזמנו לחסות תחת התיאוריה החזקה והחובקת-כול של הספר. במובנים רבים, סידור כזה הוא סידור מצוין – מרומז, מענג ופרודוקטיבי ביותר; התעקשות על כך שכל דבר מתכוון לדבר אחד מאפשרת איכשהו לחדד את המשמעות של כל הדרכים הקיימות להתכוון לכך. אך אין צורך לקרוא מספר אינסופי של ניסוחים-מחדש של סטורנטים וחוקרים אחרים הנגזרים מהתיאוריה החזקה-מאוד של הספר כדי לראות גם כמה מגבלות של הקשר הלא-מנוסח הזה בין תיאוריות חלשות לחזקות. כתיאוריה חזקה, וכאתר למימטיות רפלקסיבית, פרנויה ניתנת בהחלט ללימוד. התפרשותה רבת-העוצמה של תיאוריה חזקה והכוח הרדוקטיבי שלה עלולים להקשות עלינו את זיהוי החשיבה הטאוטולוגית אפילו כאשר בזכותה התיאוריה משכנעת וכמעט בלתי נמנעת; התוצאה היא שהן כותבים והן קוראים עלולים לזהות שלא כהלכה, באופן מזיק, אם והיכן מתבצעת עבודה מושגית אמיתית ומה בדיוק העבודה הזאת עשויה להיות.

פרנויה היא תיאוריה של אַפְקָטִים שליליים

טומקינס מבחין בין כמה אַפְקָטִים השונים זה מזה מבחינה איכותית, אולם בה בעת, למטרותיו, הוא גם מקבץ אַפְקָטִים באופן רופף כחיוביים או כשליליים. במונחים אלה, פרנויה מאופיינת לא רק כתיאוריה חזקה, בניגוד לתיאוריה חלשה, אלא כתיאוריה חזקה של אַפְקָט שלילי. דבר זה מתברר כחשוב במונחים של היעדים האַפְקָטיביים המקיפים שטומקינס רואה כמתנגשים זה בזה, באופן פוטנציאלי, אצל כל אינדיווידואל: תחילה הוא מבחין בין היעד הכללי של חיפוש אחר הפחתה ככל האפשר של אַפְקָט שלילי לזה של חיפוש אחר חזוקה ככל האפשר של אַפְקָט חיובי. (המטרות האחרות שהוא מזהה, היותר מתוחכמות, בהתאמה, הן הפחתה ככל האפשר של בלימת האַפְקָט ומקסום הכוח להשגת שלושת היעדים הקודמים.) ברוב הפרקטיקות – בחיים בכלל – יש משאים ומתנים קלים ועדינים (אם כי רבי-עוצמה, בסופו של דבר) בכל יעד ובין יעד ליעד, אך לכוח המאשר את עצמו, הצומח במהירות, של האסטרטגיה המונופוליסטית של ציפייה לאַפְקָט שלילי, עשוי להיות, לפי טומקינס, אַפְקָט של חסימה מוחלטת של היעד האופרטיבי הפוטנציאלי של חיפוש אחר אַפְקָט חיובי. "המובן היחיד שבו (הפרנוואיד) עשוי בכלל לשאוף לאַפְקָט חיובי הוא לצורך ההגנה שאַפְקָט זה מספק כנגד השפלה,"

הוא כותב. "להתייחס בכובד ראש לאסטרטגיה של מקסום האפקט החיובי, במקום פשוט ליהנות ממנו כאשר ההזדמנות מגיעה – דבר זה לחלוטין אינו בא בחשבון".¹⁶ בדומה לכך, בכתיבתה של קליין משנות הארבעים והחמישים הדבר מייצג שוב הישג ממשי – שינוי עמדות מובחן, לעתים מסוכן – עבור ילד או מבוגר: לנוע לעבר חיפוש מתמשך אחר עונג (באמצעות האסטרטגיות המאחות של העמדה הדיכאונית), במקום להמשיך לרדוף אחר חיזוק-עצמי בגלל אסטרטגיות למניעה-מראש של כאב שמציעה העמדה הסכיזואידית/פרנואידית – אסטרטגיות המביסות את עצמן. סביר להניח ששכיח יותר שדיונים העוסקים בעמדה הדיכאונית אצל קליין מדגישים שעמדה זו מכוננת אפשרות אתית – בצורת ראייה אמפתית ומלאת אשמה של האחר כמי שהוא בה בעת טוב, פגום, שלם, זקוק לאהבה וטיפול ומעורר אותם. כך או כך, אפשרות אתית כזאת מבוססת על – וחיה בשיתוף עם – תנועתו של הסובייקט לעבר מה שפוקו מכנה "הדאגה לעצמי", ההתעסקות, השברירית מאוד לעתים קרובות, בסיפוק עונג והזנה לעצמי באווירה הנתפסת ככזו שלא ממש מציעה אותם.

המהלכים הרעיוניים של קליין וטומקינס מתוחכמים כאן יותר, ובדרך חשובה – מגמתיים פחות, מההנחות המקבילות אצל פרויד. ראשית, פרויד מסווג גם את החיפוש אחר עונג וגם את השאיפה להימנע מכאב תחת המשבצת של "עקרון העונג" הבראשיתי המשוער, משל שני המניעים אינם יכולים להיבדל זה מזה מן היסוד.¹⁷ שנית, רק אסטרטגיית ההימנעות מכאב מורחבת אצל פרויד (כחרדה) לתוך ההישג ההתפתחותי של "עקרון המציאות". דבר זה מותיר את החיפוש אחר עונג כמעין תת-קרקעי שופע, תמיד אפשרי, של מניע "טבעי" לכאורה, מעיין המציג רק את השאלה כיצד לשמור תחת שליטה על נביעתו הבלתי ניתנת לריסון. ואולי, באופן בעייתי אף יותר, הסכמה הפרוידיאנית הזאת מבינה בחשאי את הציווי הפרנואיד החרדתי, את אי-האפשרות אך גם את הצורך המשוער למנוע כאב והפתעה, כ"מציאות" – כאופן, כמניע, כתוכן וכהכחה היחידים והבלתי נמנעים של ידע אמיתי.

אם כן, אצל פרויד לא יהיה מקום – חוץ מאשר כדוגמה לאשליה עצמית – לאפיסטמולוגיה הפרוסטיאנית שבאמצעותה המספר של בעקבות הזמן האבוד, שבכרך

16. שם, עמ' 458-459.

17. בערך "עקרון העונג" מראים לפלאנש ופונטאליס שפרויד היה ער לבעיה זו. הם מנסחים-מחדש: "אם מניחים שהעונג והאי-עונג הם לא יותר מתרגום של שינויים כמותיים למונחים איכותיים, כלום ניתן להסתפק בהגדרה משקית גרידא של עקרון העונג? ובנוסף, מהי התאימות המדויקת שבין שני היבטים אלו, האיכותי והכמותי? פרויד הדגיש יותר ויותר את הקושי הטמון במתן תשובה פשוטה לבעיה זו"; וראו לפלאנש ופונטאליס, "עקרון העונג", אוצר המילים של הפסיכואנליזה, לעיל הערה 7, עמ' 573. בפרק 3, אדם פרנק ואני מתארים את מחקרו של טומקינס על האפקט במונחים המנסים להגיב לדרך זו לניסוח הבעיה [ראו לעיל, הערה 12].

האחרון חש "אמיתות הנוגעות לתשוקות אנושיות, לאופי ולהתנהגות, המתנגשות זו בזו בתוכי", מכיר בהן כאמיתות – ככל ש"החשישה [שלהן] הציפה אותי בשמחה"¹⁸. באפיסטמולוגיה הפרנואידיה הפרוידיאנית, בלתי סביר להניח שאמת יכולה להיות אפילו הזדמנות מקרית לשמחה, בלתי נתפס לדמיין שמחה כערכה לאמת. אמנם, מכל נקודת מבט יהיה זה מעגלי להניח שהנאה מדיעת משהו עשויה להתקבל כהוכחה לאמיתות הידיעה, אבל תיאוריה חזקה של אָפְקט חיובי, כמו זו שנדמה שהמספר של פרוסט נע לקראתה בכרך הזמן שנמצא, אינה טאוטולוגית יותר מהתיאוריה החזקה של אָפְקט שלילי המיוצגת, למשל, על ידי הפרנויה שלו בכרך השבויה. (אמנם, כל כמה שהרבה פחות סביר שהמרדף אחר אָפְקט חיובי יסתכם ביצירה של תיאוריה חזקה מאוד, הוא ייטה עוד פחות לעבר טאוטולוגיה). כך או כך, אם לכל אחת מהתיאוריות מניע ראשי משלה – צפייה-מראש של הכאב במקרה אחד, סיפוק העונג באחר – אף אחת מהן אינה יכולה להיחשב יותר ריאליסטית מהאחרת. אפילו אין זה בהכרח אמת שכל אחת מהן מציעה שיפוט אחר של "מציאות": אין זה שאחת פסימיסטית ומבחינה בחצי הכוס המלאה. בעולם המלא אובדן, כאב ודיכוי, סביר להניח כי שתי האפיסטמולוגיות יהיו מבוססות על פסימיזם עמוק: אחרי הכול, אצל קליין, המניע המאחה של חיפוש אחר עונג מגיע רק עם ההישג של עמדה דיכאונית. אך מה שאחת מחפשת – כלומר, שוב, מה המניע של כל אחת מהן לחפש – שונה מאוד בהכרח ממה שהאחרת מחפשת. מבין השניים, בכל אופן, רק לידע הפרנואידי יש פרקטיקה כה מעמיקה של כפירה במניע האָפְקטיבי שלו ובכוחו ושל התחזות לחומר שממנו עשויה אמת.

פרנויה משליכה את יהבה על חשיפה

יהא אשר יהא ההסבר שתספק למניע שלה-עצמה, פרנויה מאופיינת בכך שהיא מפעילה, הלכה למעשה, לחץ בלתי רגיל על יעילות הידע כשלעצמו – ידע בצורת חשיפה. ייתכן שזו הסיבה לכך שידע פרנואידי הוא נרטיב שאין ממנו מנוס. כפי שאדם שהשתחרר ממוסד, שכל תושבי העיר בגדו בו והסיתו נגדו והוא עדיין מטיח בכך ברחוב את תיק המסמכים המהווה והקודר שלו עם התכתבויותיו היקרות ללב, כך גם פרנויה, על כל חשדה היהיר, פועלת כאילו מלאכתה תושלם אם רק תוכל הפעם – סוף-סוף,

18. Marcel Proust, *In Search of Lost Time*, vol. 6, ed. D.J. Enright, trans. Andreas Mayor and Terence Kilmartin, Modern Library, New York 1992, p. 303; ההדגשה שלי.

איכשהו – להביא לכך שסיפורה אכן ייוודע. ונדמה שאין זה אפשרי שמאזין שהוכנס לגמרי בסוד העניין יוכל להישאר אדיש או עוין, או לא יציע עזרה.

מוזר שהרמנויטיקה של חשד תופיע כמי שנותנת אמון כה רב באפקטים של חשיפה, אבל כבר ניטשה (באמצעות הגנאלוגיה של המוסר), מרקס (באמצעות התיאוריה של האידיאולוגיה) ופרויד (באמצעות התיאוריה של האידיאלים והאשליות) מייצגים, בניסוחו של ריקר, "הליכים מתלכדים של דה-מיסטיפיקציה"¹⁹, ולפיכך, לכאורה, אמון, בלתי ניתן להסבר כמונחים שלהם-עצמם, באפקטים של מהלך כזה. בעמודים האחרונים רבי-ההשפעה של צרות של מגדר, לדוגמה, באטלר מציעה טיעון פרוגרמטי לטובת דה-מיסטיפיקציה כ"מוקד הנורמטיבי עבור פרקטיקה של גייז ולסביות"²⁰, בלויית טענות כגון "דראג חושף במרומז את המבנה החקייני של המגדר עצמו"; "אנו רואים סקס ומגדר עוברים דה-נטורליזציה באמצעים של פרפורמנס"; "פארודיה של מגדר חושפת שהזהות המקורית [...] היא חיקוי"; "פרפורמנס של מגדר יגלם ויחשוף את הפרפורמטיביות של המגדר עצמו"; "חזרה פארודית [...] מערטלת את האפקט הפנטזמטי של זהות קבועה"; "החזרה הפארודית על המגדר חושפת [...] את האשליה של זהות מגדרית", וכן "הצגה מוגזמת של 'הטבעי' [...] מגלה את מעמדו הפנטזמטי ביסודו" ו"חושפת את איה-הטבעיות הבסיסית שלו"²¹.

אפשר לומר שמה שמסמן את הרחף הפרנואידי בדפים הללו הוא אפילו פחות הדגש על חיקוי רפלקטיבי מאשר האמון-לכאורה בחשיפה. המחבר הארכי-חשדן של הרומן והמשטרה מדבר גם הוא, במקרה זה, לטובת הפרוטוקולים של מבקרים עכשוויים פחות מעניינים כאשר הוא מציע לספק את "ה'הבזק' של נראות גוברת ההכרחי כדי לחשוף את המשמעת המודרנית כבעיה בפני עצמה"²² – כאילו שלהציג משהו כבעיה גלויה פירושו, אם לא רק דילוג, ניתור וקפיצה הרחק מפתרונה, לפחות צעד מובן מאליו בכיוון זה. במובן זה, לפחות, הגם שלא בכל המובנים, מילר כותב בספר הרומן והמשטרה כמו ניאו-היסטוריסט למופת. שכן, מדהים עד כמה הביטויים של מחקר ניאו-היסטוריסטי נשענים על היוקרה של נרטיב יחיד, מקיף: חשיפה ופרובלמטיזציה של אלימויות סמויות בגנאלוגיה של הסובייקט המודרני הליברלי.

בזמן שחלף מאז ראשיתו של הניאו-היסטוריסטיזם נעשה קל יותר לראות באילו דרכים פרויקט חשיפה כה פרנואידי יכול להיות ספציפי יותר מבחינה היסטורית מכפי

19. ריקר, *Freud and Philosophy*, עמ' 34.

20. Judith Butler, *Gender Troubles: Feminism and the Subversion of Identity*, Routledge, New York 1990, p. 124

21. שם, עמ' 137-139, 141, 146-147, 149; ההדגשות שלי.

22. מילר, *The Novel and the Police*, לעיל הערה 8, עמ' ix.

שנדמה. "הסובייקט המודרני הליברלי": כעת נראה, או צריך להיראות, שהוא כל דבר פרט לבחירה מובנת מאליה כיעד סופי ייחודי של נרטיב היסטורי. היכן הם כל הסובייקטים המודרניים הליברלים המשוערים הללו? אני נתקלת יום-יום בסטודנטים לתארים מתקדמים המיומנים בחשיפת אלימויות היסטוריות מוסוות המונחות בתשתיתו של הומניזם חילוני ליברלי אוניברסלי. ובכל זאת, השנים המכוננות של הסטודנטים הללו, בשונה מאלה של מוריהם, עברו כמעט במלואן באמריקה שונאת הזרים של רייגן-בוש-קלינטון-בוש, שבה "ליברל" הוא, אם בכלל, קטגוריה שמוטל עליה טאבו, ו"הומניזם חילוני" נתפס דרך שגרה ככת דתית שולית, בעת שרוב-רובה של האוכלוסייה מקיימת, לדבריה, יחסים ישירים עם ישויות מרובות ובלתי נראות כמו מלאכים, שטן ואלוהים.

יתרה מכך, דומה כי כוחו של כל פרויקט פרשני של חשיפת אלימות נסתרת יישען על הקשר תרבותי, כמו זה שהניחו המחקרים המוקדמים של פוקו, שבמסגרתו אלימות תזכה לגינוי ולכן תוסווה מלכתחילה. מדוע לטרוח לחשוף את תחבולותיו של הכוח במדינה שבה, בכל רגע נתון, ארבעים אחוזים מהגברים השחורים הצעירים לכודים במערכת הענישה? בארצות הברית, ובעולם בכלל, לצד אלימות נסתרת רבה שיש לחשוף מתקיים גם, ובמידה גוברת והולכת, אתוס לפיו צורות של אלימות גלויה מאוד לעין מוצעות לעתים מלכתחילה כספקטקל אקזמפלרי, ואינן נשארות כסוד שעוררייתי שיש לחשוף. מחלוקת בשאלת זכויות אזרח סביב, לדוגמה, עינויים והיעלמויות בארגנטינה, או השימוש באונס המוני כחלק מטיהור אתני בבוסניה, אינה מציינת חשיפה של פרקטיקות שהוסתרו או עברו נטורליזציה אלא מאבק בין מסגרות שונות של נראות. כלומר, כדי להילחם באלימות שהייתה מלכתחילה אקזמפלרית וספקטולרית, ממוקדת ומכוונת לשמש כאזהרה פומבית או כהטלת פחד על קהילה מסוימת, מתאמצים להתיק ולכוון-מחדש (וכן, בפשטות, להרחיב) את סדק הנראות. בעיה נוספת כרוכה בפרקטיקות הביקורתיות הללו: מה יש להרמנויטיקה של חשד וחשיפה לומר למערכים חברתיים שבהם הנראות עצמה מכוננת חלק נכבד מן האלימות? החזרת הנוהג של כבילת קבוצות אסירים בשלשלאות בכמה מדינות דרומיות בארצות הברית נעשית פחות כדי להקשות על האסירים שנידונו לעבודת פרך ויותר כדי שהם ייאלצו לבצע את עבודתם תחת מבט הציבור, וההתלהבות מצדק-נוסח-סינגפור, שבאה לידי ביטוי בארצות הברית סביב הלקאתו של מייקל פי, חשפה תחושה גוברת לפיה סטיגמה הנגרמת בשל ביוש פומבי היא-היא המרשם לטיפול בנוער סורר. הנה מדד ראוי לציון לשינוי היסטורי: בעבר, המתנגדים לעונש מוות הם שטענו שאם מבצעים הוצאות להורג, יש לעשות זאת בפומבי, כדי לבייש את המדינה ואת הצופים באמצעות חשיפה-לאור של מה שקודם לכן היה אלימות משפטית מוסווית. כיום,

לא המתנגדים לעונש מוות אלא התומכים בו, שטופי תאוות ניצחון, הם הסבורים כי המקום ההולם להוצאות להורג הוא הטלוויזיה. מה שווה היום מיומנותם של מבקרי תרבות – שהושגה במאמצים רבים – בחשיפת עקבותיהם המוסווים של הדיכוי והרדיפה מאחורי מראית העין של מתירנות?

בנוסף על כך, דומה שהאמון הפרנואידי בחשיפה תלוי במאגר אינסופי של נאיביות מצד מי שמרכיבים את הקהל של החשיפות הללו. מהו הבסיס להנחה שהידיעה שהתגלמות חברתית נתונה היא מלאכותית, סותרת את עצמה, חקינית, פנטזמטית, או אפילו אלימה – שידיעה זו תפתיע, או תטריד, שלא לומר תניע מישהו לפעולה? כפי שפטר סלוטרדייק טוען, ציניות או "תודעה כוזבת נאורה" – תודעה כוזבת המכירה בכך שהיא כוזבת, ש"הכוזב שבה נבלם באמצעות רפלקסיה" – מייצגת מלכתחילה "את הדרך הנפוצה באופן אוניברסלי שבה אנשים נאורים מוודאים שהם אינם נתפסים כפראירים".²³ עד כמה חסוך-טלוויזיה יכול מישהו להיות כדי שיהיה המום מכך שאידיאולוגיות סותרות את עצמן, שלסימולקרה אין מקורות, או שייצוגי מגדר הם מלאכותיים? הניחוש שלי הוא שציניות פופולרית שכזאת, אף על פי שהיא נפוצה, ללא ספק, היא רק אחת מתיאוריות הטרוגניות מתחרות המכוננות את האקולוגיה המנטלית של רוב בני האדם. לכמה חשיפות, לכמה דה־מיסטיפיקציות, לכמה עדויות, יש אכן כוח השפעה רב (אם כי בדרך כלל מהסוג שאי אפשר לצפות), אולם לכמה כאלה שהן אמיתיות ומשכנעות באותה מידה אין כוח כזה בכלל, וכל זמן שכך הדבר עלינו להודות כי היעילות וההכוונה של פעולות כאלה שוכנות במקום אחר, ולא ביחסן לידע כשלעצמו.

ב־1988 – כלומר, אחרי שתי תקופות שלמות של רייגניזם בארצות הברית – הציע מילר להמשיך בעקבות פוקו בדה־מיסטיפיקציה של "הטיפול ה'פסטורלי' האינטנסיבי והמתמשך שהחברה הליברלית מציעה לספק לכל אחד מנתיניה".²⁴ אפשר לחשוב! אני הרבה פחות מודאגת מכך שהפסיכולוגית שלי תחשוב שמצבי פתולוגי מאשר מכך שהביטוח שיש לי לטיפולים פסיכולוגיים הולך ונעלם – וזאת בהנחה שהתמזל מזלי ויש לי בכלל ביטוח בריאות. מאז ראשיתו של מרד המסים, ממשלת ארצות הברית – ובהדרגה, גם ממשלות אחרות של מדינות הרואות עצמן כדמוקרטיות ליברליות – הזדרזה להתנער מן המחויבות לאלה שהיא אחראית להם, ואף מוסד אחר אינו מציע למלא את החסר.

Peter Sloterdijk, *Critique of Cynical Reason*, trans. Michael Eldred, University of Minnesota Press, Minneapolis 1987, p. 5

24. מילר, *The Novel and the Police*, לעיל הערה 8, עמ' viii.

כך או כך, התפתחות זו היא הדבר האחרון שאפשר היה לצפות לו מקריאת פרוזה ניאוריסטוריציסטית, המכוננת גנאולוגיה שלמה של מדינת הרווחה החילונית, שהגיעה לשיאה בשנות השישים והשבעים, ביחד עם הוכחה מוצקה מדוע דברים חייבים להיות יותר ויותר כאלה לנצח. איש אינו יכול להאשים כותב בשנות השמונים על שלא חזה את השפעות "החווה עם אמריקה" של הרפובליקנים ב-1994. אבל אם, כפי שמילר טוען, "הפתעה [...] היא בדיוק מה שהפרנואיד מבקש למנוע", הרי שחייבים להודות כי בתור צורה של פרנויה, הניאוריסטוריציות נכשל כישלון מרהיב. אמנם טענתו הכללית, לפיה "הדברים רעים ונעשים רעים יותר", חסינה בפני הפרכה, אולם כל ערך ניבויי ממוקד יותר – וכתוצאה מכך, אפשר לטעון, כל ערך של אסטרטגיות מתנגדות – מתבטל. יותר מכך, כישלון הולך וגובר שכזה של היכולת לצפות שינוי הוא, כפי שטענתי, לגמרי מטבעו של התהליך הפרנואידי, שמרחב ההשפעה שלו (כמו זה של הניאוריסטוריציות עצמו) רק הולך ומתפשט, כשנדמה שכל אסון לא צפוי מדגים באופן משכנע יותר כי, נחשו מה, לעולם לא תוכלו להיות פרנואידים מדי.

בהתבוננות ממרומי ההווה על מאמרו רבי-ההשפעה של ריצ'רד הופסטטר מ-1963, "הסגנון הפרנואידי בפוליטיקה האמריקאית", ניכר שינוי שיחני רב-עוצמה. מאמרו של הופסטטר הוא ביטוי מצוין לקונצנזוס הליברלי השאנן הפועל בדרכי כפייה ולמעשה מתחנן לסוג של דה-מיסטיפיקציה פרנואידית שלאורה, לדוגמה, מילר מחנך את קוראיו. סגנונו של הופסטטר חסר פניות באופן מכני; הוא מוצא פרנויה בימין ובשמאל גם יחד: בקרב הדוגלים בביטול העברות, בקרב מתנגדי הבונים החופשיים ומתנגדי הקתולים ומתנגדי המורמונים, בקרב הנייטיביסטים והפופוליסטים ובקרב אלה המאמינים בקונספירציות של בנקאים או של יצרני נשק. בכל אחד המטיל ספק בכך שג'ון פ' קנדי נהרג בידי מתנקש בודד, "בעיתונות שמאל פופולרית, בימין האמריקאי העכשווי, ומשני צדי המתרס של מחלוקת הגזע כיום".²⁵ אף על פי שנדמה כי הקטגוריות הללו כוללות אנשים רבים, נותר ככל זאת "אנחנו" משוער – למעשה כולם, ככל הנראה – שיכול להסכים לראות קיצוניויות כאלה מתוך עמדת-ביניים רגועה, מלאת הבנה, מכילה ומקיפה שבה "אנחנו" כולנו יכולים להסכים, לדוגמה, כי אף על פי ש"החלטות רבות מספור בתקופת [...] המלחמה הקרה הן אולי עברות", הן אינן מייצגות אלא "משגים של מי שכוונותיהם טובות".²⁶ להופסטטר אין שום בעיה להודות שאנשים פרנואידים או תנועות פרנואידיות יכולים לתפוס דברים אמיתיים,

Richard Hofstadter, *The Paranoid Style in American Politics and Other Essays*, Knopf, .25
New York 1965, p. 9

.26 שם, עמ' 36.

אף על פי ש"סגנון מסולף הוא [...] סימן אפשרי שיכול להזהיר אותנו משיפוט מסולף, בדיוק כפי שבאמנות, סגנון מכוער הוא אות לפגמים יסודיים בטעם"²⁷.

כמה דוגמאות פשוטות ולא שנויות במחלוקת, באופן יחסי, יכולות להבהיר היטב [את ההבחנה בין תוכן לסגנון]. מיד אחרי ההתנקשות בנשיא קנדי ניתן פרסום רב להצעת חוק [...] להידוק הפיקוח הפרדלי על מכירת נשק באמצעות הדואר. כאשר נערכו שימועים בעניין זה, שלושה אנשים מבגדד, אריזונה, נסעו אלפיים וחמש מאות מיילים לווינגטון כדי להעיד ולהעלות טיעונים נגד הצעת החוק. ובכן, יש טיעונים נגד הצעת החוק הזאת (Dodd bill), שעד כמה שייראו לא משכנעים, בכל זאת יש בהם משום הנמקה פוליטית קונוונציונלית. אבל אחד מאנשי אריזונה התנגד לה באמצעות טיעונים שניתן לראותם כטיעונים פרנואידיים מייצגים והתעקש שזהו "ניסיון נוסף של כוח חתרני להפוך אותנו לחלק משלטון סוציאליסטי עולמי אחד", והדבר מאיים "ליצור כאוס" שיסייע ל"אויבינו" לתפוס את השלטון בכוח.²⁸

לא אכחיש שאפשר לחוש נוסטלגיה לזמן שבו הרטוריקה הפרנואידית של הלובי של "ארגון הרובאים הלאומי" נשמעה פשוט מטורפת – דוגמה "פשוטה ולא שנויה במחלוקת, באופן יחסי", ל"שיפוט מסולף" – ולא ייצגה את הפלטפורמה הכמעט לא מעוררת של מפלגה פוליטית דומיננטית. אבל הדוגמה המיושנת המרהיבה של הופסטטר אינה רק מדרד לתזווה-ימינה של המרכז הפוליטי האמריקאי מאז 1963; היא גם מעידה עד כמה חשיבה פרנואידית כזאת נעשתה נורמטיבית בכל נקודה בספקטרום הפוליטי. בדרך משונה, אני מרגישה היום קרובה יותר לאותו פרנואיד מאריזונה מאשר להופסטטר – אף על פי, או אולי דווקא מכיוון, שאני גם משערת שהאיש מאריזונה היה הומופוב חבר מיליציה נוצרית המאמינה בעליונות הגזע הלבן, שהיה מחסל אותי מיד כשהיה מעיף בי מבט. סלוטרדייק אינו מציין במפורש שלציניות הפופולרית המחוכמת, או אותה "תודעה כוזבת נאורה" שהוא רואה כעת בכל מקום, יש, במובהק, מבנה פרנואידי, אבל נדמה כי אין מנוס מן המסקנה הזאת. אפשר לטעון שכך נראית פרנויה כאשר היא מתפקדת כתיאוריה חלשה, ולא כתיאוריה חזקה; ציניות לא-קוהרנטית למדי, יומיומית, צרה. כך או כך, להמשיך להגיע לסצנה הפרנואידית הזאת, שעברה תהליך מקיף של דה-מיסטיפיקציה, עם ה"חדשות" של הרמנויטיקה של חשד – פעולה זו שונה מאוד ממה שחשיפות כאלה היו עשויות להיות בשנות השישים.

27. שם, עמ' 6.

28. שם, עמ' 5.

פארודיה חתרנית המבצעת דה-מיסטיפיקציה, ארכיאולוגיות חשדניות של ההווה, מעקב אחר דפוסים נסתרים של אלימות וחשיפתם: כפי שטענתי, פרוטוקולים אלה של חשיפה, פרוטוקולים בני ביצוע וניתנים ללימוד, היו למטבע עובר לסוחר בלימודי תרבות והיסטוריוזיה. אם יש סכנה ודאית במסע הניצחון של ההרמנויטיקה הפרנואידיית הרי היא נעוצה בכך שהקונצנזוס הגובר סביב הנחות מתודולוגיות כאלה, ההסכמה העכשווית החובקת כמעט את כל הדיסציפלינות בשאלה מה מכונן נרטיב או הסבר או היסטוריוזיה הולמת, עלולים, אם לא יעמדו בסימן שאלה, לרושש שלא במתכוון את מאגר הגנים של המיומנויות ונקודות המבט הספרותיות-ביקורתיות. הצרה עם מאגר גנים רדוד היא, כמובן, הצטמצמות היכולת להגיב לשינויים סביבתיים (למשל פוליטיים). על כל פנים, דרך נוספת, אולי מעט מדויקת יותר, לתאר את הקונצנזוס הפרנואידי הנוכחי היא שיותר משהוא סילק לגמרי דרכי ידיעה אחרות, ייתכן שהוא דרש פירוק, הכחשה וזיהוי שגוי של דרכים אלה, הנוטות פחות לחשד – דרכים המשמשות בפועל, פעמים רבות בידי אותם תיאורטיקנים וכחלק מאותם הפרויקטים. התכנית המונופוליסטית של ידיעה פרנואידיית מבטלת בשיטתיות כל פנייה מפורשת למניעים מאחים, הנעקרים משורש מבחינה מתודולוגית מיד כשהם באים לידי ביטוי. מניעים מאחים, ברגע שהם נעשים מפורשים, אינם קבילים בתיאוריה פרנואידיית, הן משום שהם עוסקים בעונג ("אסתטיים גרידא") והן משום שהם אכן יכולים לשפר ("רפורמיסטיים גרידא").²⁹ מה עושה עונג ושיפור לכל כך "גרידא"? רק האמונה הייחודית של הפרנויה בדה-מיסטיפיקציה; רק הנחתה האכזרית ומלאת הבוז כי הדבר היחיד שחסר להפכה גלובלית, לפריצת תפקידי המגדר וכו', הוא התוצאות המכאיבות של דיכוי, עוני או הולכת שולל של אנשים (כלומר, אנשים אחרים), החמורות דיין כדי לעורר מודעות לכאב (כאילו שאילולא כן לא היו מודעים לו) וכדי שהכאב יהיה בלתי נסבל (כאילו מצבים בלתי נסבלים ידועים ככאלה המולידים פתרונות מצוינים).

מרשמים מכוערים כאלה אינם מוצעים ברצינות ברוב-רובה של התיאוריה הפרנואידיית, אבל בכל זאת, תיאוריות עכשוויות רבות מובנות כביכול באמצעותם כבדרך שגרה. סוג האפוריה שכבר עסקנו בו בדיוננו על הרומן והמשטרה – שבו קוראים מדורכנים על ידי מבנה מונוליתי חמור של תיאוריה פרנואידיית חזקה, באמצעות מעורבות רצופה בניסיונות שכנוע מגוונים למדי, על פי רוב מוכוונני-עונג עד מאוד, ככל

29. הבוז הכמעט מפורש הנלווה לשימוש של לאו ברסאני במושג "גאולה" לאורך ספרו תרבות הגאולה יכול להיות דוגמה טובה לסוג האחרון של שימוש – פרט לכך שדומה ששאט-הנפש של ברסאני קשור פחות בתפיסה לפיה דברים יכולים להשתפר ויותר בראיפיקציה הצדקנית של האמנות כסוכנת המיועדת של שינוי כזה; וראו ברסאני, *The Culture of Redemption*, לעיל הערה 4.

הנראה, וכמידה מועטה יותר אינטלקטואליים ואופייניים לכותב – מופיע גם בהרבה ביקורות טובות אחרות. אני בהחלט מזהה אותו כמאפיין הרבה מאוד מכתבתי-שלי. האם זה חשוב אם פרויקטים כאלה אינם מתארים את עצמם נכונה או אינם מזוהים כהלכה בידי הקוראים? לא הייתי אומרת שהכוח של כל כתיבה רבת-עוצמה יוכל אי פעם להשיג שקיפות מוחלטת לעצמו, או שהוא נוטה להראות את עצמו במידה מספקת ברמה המכוננת של הכתיבה. אבל אם מתייחסים בכובד ראש לרעיון כמו זה המנוסח בידי טומקינס, אבל גם לרעיונות אחרים, לפיהם תיאוריה של היומיום משפיעה בטיבה על הידע וההתנסות היומיומיים; ואם לא רוצים לשרטט הבחנה אונטולוגית גדולה מדי בין תיאוריה אקדמית לתיאוריה של היומיום; ואם משקיעים הרבה תשומת לב בטיבן של פרקטיקות הידע וההתנסות של עצמך ושל אחרים – אם כל זה מתקיים, במקרים הללו הגיוני, אם אפשר לבחור, לא לטפח את הצורך בפיצול שיטתי הולך וגובר בין מה שעושים לבין הסיבות לעשות כן.

מהלכים תיאורטיים פרנואידיים נשענים על הדומיננטיות המבנית של "תיאוריה חזקה" מנופוליסטית ובה בעת מחזקים אותה, אולם אולי נוכל להפיק תועלת גם מחקר הדרכים המגוונות, הדינמיות והקונטינגנטיות מבחינה היסטורית שבהן מבנים חזקים מבחינה תיאורטית ומבנים חלשים מבחינה תיאורטית פועלים בהדדיות באקולוגיה של הידיעה – מחקר שלא יוכל להתקדם, כמובן, ללא ייחוס חשיבות לפעולות תיאורטיות חלשות וחזקות גם יחד. טומקינס מציע הרבה יותר מודלים המאפשרים לגשת לפרויקט כזה משאוכל לתמצת ולסכם, אבל אפשר לראות את ההיסטוריה של ביקורת הספרות גם כרפרטואר של מודלים אלטרנטיביים המאפשרים לתיאוריות חזקות ולתיאוריות חלשות להשתרג זו בזו. מה יכול לייצג טוב יותר "תיאוריה חלשה, טובה רק במקצת מתיאור התופעה שהיא מתיימרת להסביר", מאשר המיומנות הלא-מוערכת והמעט מיושנת של "הביקורת החדשה" בקריאה צמודה שופעת דמיון?³⁰ אך מה שהיה אמת כבר אצל ויליאם אמפסון וקנת' פֶּרֶק הוא אמת גם כיום, בדרך שונה: יש משימות פנומנולוגיות ותיאורטיות חשובות שניתן להשלימן רק באמצעות תיאוריות מקומיות וטקסונומיות קיימות; אינספור המנגנונים הפוטנציאליים של הקשר שלהן לתיאוריות חזקות יותר אינו אלא עניינן של האמנות ושל המחשבה הספקולטיבית.

פרנויה, כפי שהראיתי, מייצגת לא רק תיאוריית אָפֶקט חזקה אלא גם תיאוריית אָפֶקט שלילי חזקה. שאלת החוזק של תיאוריה נתונה (או של היחסים בין תיאוריה חזקה לתיאוריה חלשה) אינה תלויה בהכרח בשאלה בדבר התפיסה הסובייקטיבית (quale) האָפֶקטיבית שלה, וכל אחת מהן ניתנת לחקור – באמצעים שונים. תיאוריה

30. תודה לטיילר קורטן שהראתה לי נקודה זאת.

חזקה (כלומר, תיאוריה מקיפה ורדוקטיבית) שלא אורגנה בעיקר סביב צפייה-מראש, זיהוי ומניעת האפקט השלילי של השפלה, תדמה לפרנויה מבחינות מסוימות אך תיבדל ממנה מבחינות אחרות. אני סבורה, לדוגמה, שתיאור זה עשוי להיות אפיון הוגן של החלק הקודם של הפרק הזה. מכיוון שאפילו האפיון המפורט של פרנויה כתיאוריה של אפקט שלילי משאיר פתוחות את ההבחנות בין או בקרב אפקטים שליליים, יש בכך משום הזדמנות נוספת לנסות אוצר מילים שיעשה צדק עם מנעד רחב של אפקטים. שוב, לא רק עם האפקטים השליליים: ייתכן שיש בכך משום ראיפיקציה, ואכן, אילוץ, להסתפק במודל אחד, טוטאלי, של אפקט חיובי, הנמצא תמיד באותה עמדה אופיינית. כמות גדולה מדי של תיאוריה, באופן מטריד, נראית במפורש כמחויבת לשגשוג המהיר של אפקט אחד בלבד, אולי שניים, מכל סוג שהוא – אקסטזה, התעלות, הרס עצמי, התענגות, חשד, דחייה, ידענות, אימה, שביעות רצון פראית או התמרמרות צודקת. כמו הבדיחה הישנה: "כשתבוא המהפכה, חבר, כולם יאכלו בשר צלוי כל יום". "אבל חבר, אני לא אוהב בשר צלוי". "כשתבוא המהפכה, חבר, אתה תאהב בשר צלוי". כשתבוא המהפכה, חבר, תשתעשע מהבדיחות הדה־קונסטרוקטיביות האלה; תמות משעמום בכל רגע שבו לא תנפץ את מנגנוני המדינה; ודאי תרצה סקס לוהט בין עשרים לשלושים פעם ביום. תהיה גם עגמומי וגם מיליטנטי. לעולם לא תרצה לומר לדלז וגואטרי "לא הלילה, יקירי, כואב לי הראש".

לזהות בפרנויה יחס מובחן ונוקשה לתפיסת הזמן, יחס צופה-מראש ורטורואקטיבי בעת ובעונה אחת, ומעל לכול, סולד מהפתעה, פירושו גם להתבונן בחטף בשלל אפשרויות אחרות. כאן אולי קליין יכולה להיות לנו לעזר יותר מטומקינס: לקרוא מתוך עמדה מאחה פירושו לוותר על הקביעה הידענית, החרדה, הפרנואידי, לפיה שום זוויה, לא סבירה ככל שתהיה, לא תופיע אי פעם בפני הקוראת כחדשה. לקוראת הממוקמת בעמדה מאחה, התנסות בהפתעה עשויה להיראות ריאליסטית והכרחית. ומכיוון שיכולות להיות הפתעות איומות, יכולות להיות גם הפתעות טובות. תקווה, על פי רוב עניין שביר ואפילו טראומטי להתנסות, נמנית עם האנרגיות שבאמצעותן הקוראת הממוקמת בעמדה מאחה מנסה לארגן את הפרגמנטים ואת האובייקטים החלקיים שבהם היא נתקלת או שאותם היא יוצרת.³¹ מכיוון שהקוראת יכולה להיווכח בכך שהעתיד עשוי להיות שונה מן ההווה, היא יכולה גם להשתעשע במחשבה על

31. אני חושבת כאן על הפרשנות של טימותי גולד (בהתכתבות אישית, 1994) לשיר של אמילי דיקנסון הנפתח במילים "תִּקְהָהּ הִיא הַדְּבָר עִם הַנּוֹצוֹת – / הַשׁוֹכֵן בְּנֶפֶשׁ"; וראו, Emily Dickinson, *Complete Poems of Emily Dickinson*, Little, Brown, Boston 1960, p. 116, poem no. 254 (מאנגלית: מאיה מיכאלי). גולד טוען שהסימפטומים של תקווה מרפרפת דומים יותר לאלה של הפרעה פוסט-טראומטית, פרט לכך שהסיבה הנעדרת-לכאורה להפרעה שוכנת בעתיד, ולא בעבר.

אפשרויות מכאיבות מעומק הלב, מרגיעות מעומק הלב, חיוניות מבחינה אתית – כגון שהעבר, בתורו, יכול היה להתרחש באופן שונה לגמרי מכפי שהתרחש בפועל.³² היכן טיעון זה מותיר את הפרויקטים של קריאה קווירית, בפרט? ביחד עם הצמצום היחסי של הדגש על שאלת "ההבדל המיני" וה"דמיון" המיני, וכיחד עם האפשרות לנוע מהבנה פרוידיאנית של הפרנויה, הבנה המרוכזת בהומופוביה, להבנות אחרות שלה, כמו זו של קליין או זו של טומקינס, שאינן אדיפליות במיוחד והן פחות מוכוונות-דחף מאשר מוכוונות-אָפְקט, אני מציעה גם את האפשרות שההשפעה של מחשבה קווירית על תחום הפרנויה, ולהפך, יכולה להיות פחות הכרחית, פחות תלויה הגדרה, פחות מובנית-לגמרי משהניחה הכתיבה המוקדמת עליה, כולל, במידה רבה מאוד, הכתיבה שלי. השקפה אקולוגית יותר על פרנויה לא תציע את אותה קדימות מושגית טרנס-היסטורית כמעט אוטומטית הניתנת לנושאי גיי/לסביות בהשקפה פרוידיאנית. עם זאת, אני סבורה שהדבר יציב אותנו בעמדה טובה בהרבה לעשיית צדק עם עושר של פרקטיקות אופייניות, מרכזיות מבחינה תרבותית, רבות מהן עשויות להיקרא "מאחות", העולות מהניסיון הקווירי אך נעשות בלתי נראות או בלתי קריאות מבעד לעדשה הפרנואידית. כפי שג'וזף ליטבק, לדוגמה, כותב (בהתכתבות אישית, 1996):

נדמה לי שהחשיבות של "טעויות" בקריאה ובכתיבה קווירית [...] כרוכה במידה רבה בהתרופפות הקשר הטראומטי, הנראה בלתי נמנע, בין טעויות לבין השפלה. כוונתי לכך שאם הרבה מהאנרגיה הקווירית, נאמר סביב גיל ההתבגרות, מופנה למה שבארת מכנה "le vouloir-êtré-intelligent" (בנוסח "אם עלי להיות אומלל, לפחות עֵשֶׂה שאהיה פיקח יותר מכל אחד אחר"), יש בכך כדי להסביר במידה רבה את היוקרה העצומה של פרנויה כסימן היכר של חוכמה (חוכמה מתחכמת). הרבה אנרגיה קווירית מופנית אחר כך [...] לפרקטיקות שמטרתן לעקור את היראה מהשגיא, לעשות את עשיית הטעויות לסקסית, ליצירתית, אפילו לרבת-עוצמה מבחינה קוגניטיבית. האין קריאה קווירית פירושה ללמוד, בין השאר, שטעויות יכולות להיות הפתעות טובות, ולא הפתעות רעות?

ואכן, מן הראוי, לדעתי, שהתובנות הללו יהיו התפתחויות קונטינגנטיות יותר מאשר התפתחויות הנתונות מעצם ההגדרה או התפתחויות טרנס-היסטוריות: הן אינן דברים שיהיו באופן בלתי נמנע חלק אינהרנטי מהחוויה של, נאמר, כל אשה-אוהבת-נשים

32. אין כוונתי לשער כאן "איך הדברים התרחשו" בפועל, או להכחיש עד כמה מובנית אותה "התרחשות בפועל" עשויה להיות – בתוך אילוצים מסוימים. על כל פנים, התחום של מה שיכול היה להתרחש אבל לא התרחש הוא על פי רוב אפילו רחב יותר ומוגבל פחות, ונדמה כי חשוב מבחינה מושגית שהשניים לא יקרו; שאילולא כן, אנו עלולים לאבד כליל את האפשרות שדברים יכולים להתרחש אחרת.

או כל גבר-אוהב-גברים. כיוון שאם, כפי שהראיתי, פרקטיקה של קריאה פרנואידיית קשורה הדוקות למושג הבלתי נמנע, מאפיינים אחרים של קריאה קווירית יכולים לכוונן אותה בדיוק אל הלב הפועם של קונטינגנטיות.

אחרי הכול, הנוקשות הנרטיבית העיקשת והמתגוננת של תפיסת זמן פרנואידיית, שבה אסור שהאתמול, ועוד יותר מכך – המחר, יהיו שונים מהיום, התעצבה מתוך נרטיב דורי המאפיין בסדירות ובחזרתיות אדיפליות מפורשות: זה קרה לאבי-אבי, זה קרה לאבי, זה קורה לי, זה יקרה לבני, וזה יקרה לבנו של בני. אך האינן זה מאפיין של אפשרות קווירית – מאפיין קונטינגנטי בלבד אבל אמיתי, כזה שמחזק, בתורו, את כוחה של הקונטינגנטיות עצמה – שהיחסים הדוריים שלנו לא תמיד ממשיכים על פי סדר קבוע מראש?

חשבו על הכרך האחרון, האפיפני, המאחה, האקסטרווגנטי, של פרוסט, שבו המספר, לאחר פרישה ארוכה מהחברה, הולך למסיבה שבה הוא חושב תחילה שכולם עוטים על עצמם תלבושות משוכללות בניסיון להיראות זקנים, ואז הוא נוכח לדעת שהם אכן זקנים, וכך גם הוא – ואז תוקפים אותו חצי תריסר הבלחי זיכרון מובחנים, בסדרת שיאים של "אמיתות" משרות שמחה על הקשר של כתיבה לזמן. המספר לעולם אינו אומר זאת, אך האם אין צורך לציין כי הדיסאוריינטציה המוחלטת בזמן, המניעה את מרחב-ההתגלות הזה, תהיה בלתי אפשרית אצל *père de famille* הטרוסקואל, שכל הזמן הזה התגלם אצלו – בצורה של תפקידים וזהויות ה"מתקדמים" באופן בלתי נמנע – בכואם של ילדים ונכדים כסדרם, בזה אחר זה?

וכעת הבינתי מהי הזקנה – הזקנה, אשר מכל ההוויות היא אולי זו שמרבית חיינו יש לנו לגביה מושג ערטילאי בתכלית, ואנו מביטים בלוחות-השנה, כותבים תאריך על מכתבינו, רואים את חברינו מתחתנים, את הילדים שנולדים להם, מבלי להבין, בין מִפְחָד ובין מעצלות, מה פשר כל זה, עד ליום שאנו מבחינים בצלילית לא מופרת [...] המלמדת אותנו כי אנו חיים בעולם חדש; עד ליום שנכד של אחת מידידותינו, בחור שבאינסטינקט אנו נוהגים בו כְּבָרֵע, מחייך כאילו לעגנו לו, כי נדמינו לו תמיד כמו סבא; כעת הבינתי מה משמע מוות, אהבות, שמחות-הרוח, תועלת הכאב, הייעוד וכד'.³³

קונטינגנטיות עכשווית יותר – הקיצור הברוטלי של תוחלת החיים של כל כך הרבה קווירים – שיבשה את תפיסת הזמן של רבים מאתנו בדרכים שאך מעצימות את

33. פרוסט, *In Search of Lost Time*, לעיל הערה 18, עמ' 354-355; התרגום מתוך מרסל פרוסט, בעקבות הזמן האבוד, הזמן שנמצא, מצרפתית: הלית ישרון, הספריה החדשה, הקיבוץ המאוחד, תל אביב 2012, עמ' 231-232.

האפקט הזה. בעת שאני אומרת זאת אני חושבת על שלוש חברויות קוויריות-כיות שיש לי. אחת מחברותי בת שישים; שני האחרים בני שלושים שניהם, ואני, בת ארבעים וחמש, בדיוק באמצע. ארבעתנו אקדמאים, ואנחנו חולקים תחומי עניין רבים, אנרגיות ושאיפות; בנוסף על כך, כל אחד מאתנו מושקע באקטיביזם. בנרטיב דורי "נורמלי", ההזדהויות שלנו זה עם זה היו עולות בקנה אחד עם ציפייה שבעוד חמש עשרה שנים, אני אהיה במקום שניתן להשוותו לזה שחברתי בת השישים מצויה בו, בעוד שחברי בני השלושים יהיו במקום שניתן להשוותו למקום שבו אני נמצאת כיום.

אך כולנו ערים לכך שהבסיס לחברות כזאת היום שונה כנראה ממודל זה. הוא שונה ממנו במרכזי ערים, ועבור אנשים החשופים לאלימות גזענית, ועבור מי שאין להם ביטוח בריאות, ועבור מי שעובדים בתעשיות מסוכנות, ועבור הרבה אחרים; הוא שונה ממנו עבור חברי ועבורי. בייחוד שמאחר שיש לי סרטן שד מתקדם, יש לי סיכוי נמוך להגיע לגיל שבו נמצאת כעת חברתי המבוגרת. חברי בני השלושים גם הם כנראה לעולם לא יתנסו בהווה שלי, גיל העמידה: אחד מהם סובל מסרטן מתקדם שנגרם בשל טראומה סביבתית קשה (ביסודו של דבר, הוא גדל מעל אתר פסולת רעילה); לאחר יש איידס. מכולנו, החברה בת השישים, הבריאה להפליא, היא ככל הנראה זו שיש סבירות גבוהה ביותר שתחיה בעוד חמש עשרה שנים.

קשה לומר, קשה אפילו לדעת, כמה מערכות היחסים הללו שונות מאלה של אנשים בגילים שונים, בנוף שקווי הפרספקטיבה שלו נפגשים בנקודת מגוז משותפת. אני בטוחה ששלנו מונעות בעוצמה: אחת היא מה עוד אנחנו יודעים, אנחנו יודעים שאין זמן לבולשיט. אבל גם הפירוש של "להזדהות זה עם זה" חייב להיות שונה מאוד. בזירת התרחשות זו, אדם מבוגר אינו אוהב אדם צעיר ממנו בתור מישוהו שיום אחד יהיה במקום שהוא נמצא, או להפך. אפשר לומר שאיש אינו מעביר הלאה את שם המשפחה שלו. במובן אחד, סיפורי החיים שלנו בקושי יחפפו אלה את אלה. במובן אחר, הם גולשים זה לצד זה, באינטימיות רבה יותר מזו של חיים הנעים קדימה לפי לוח הזמנים הסדור של הדורות. זהו "זה עם זה" מידי, "זה עם זה" כמלאות הנוכחית של היעשות שהקשת שלה אולי לא תתרחב עוד, שאותה כל אחד מאתנו חייב ללמוד להבין ולהגשים ועמה כל אחד מאתנו חייב להתיידד.

ברמה הטקסטואלית, נדמה לי כי פרקטיקות קשורות זו בזו של ידע מאחה עשויות לשכון, בקושי מזוהות ונחקרות אך מעט, בלבן של היסטוריות רבות של אינטרטקסטואליות של גיזו, לסביות וקווירים. הפרקטיקה של הקאמפ, לדוגמה, המזוהה עם קוויריות, אינה מובנת כהלכה כאשר היא נתפסת, כפי שבאטלר ואחרים תפסו אותה, מבעד לעדשות פרנואידיות. כפי שראינו, קאמפ מובן על פי רוב ככזה ההולם במיוחד פרויקטים של פארודיה, דה-נטורליזציה, דה-מיסטיפיקציה וחשיפה

מגחיכה של יסודות והנחות של תרבות דומיננטית.³⁴ ולעתים קרובות נדמה כי קאמפ מונע על ידי אהבה באותה מידה שהוא שיתוף פעולה מלא-שנאה-עצמית עם סטטוס-קוו דכאני. בתיאור זה, מבט-הרנטגן של הדחף הפרנואידי בקאמפ רואה מבעד, עד לשלד החשוף של התרבות; האסתטיקה הפרנואידית המתוארת כאן היא אסתטיקה של אלגנטיות מינימליסטית וחיסכון מושגי.

התשוקה של דחף מאחה, לעומת זאת, היא לחיבור ולצמיחה. הפחד שלו, פחד ריאליסטי, הוא שהתרבות הסובבת אותו עוינת או אינה מותאמת לטיפוחו; הוא רוצה לאגד ולהעניק שפע לאובייקט כדי שיהיו לו משאבים להציע לעצמי גולמי. לראות קאמפ, בין השאר, כחיפוש המשותף, הדחוס-היסטורית, של פרקטיקות מאחות מגוונות, פירושו לעשות יותר צדק עם רבים מהרכיבים המגדירים של פרפורמנס קאמפי קלאסי: התצוגות המרעישות, העסיסיות, של למדנות עודפת, לדוגמה; המשיכה הנלהבת לעתיקות, המבדחת על פי רוב; הייצור הבזבזני של היסטוריוגרפיות אלטרנטיביות; התקשרות-היתר לתוצרים פרגמנטריים ושוליים, לשאריות לשיירים; המגוון האפקטיבי העשיר באופן טורד מנוחה; ההיקסמות הבלתי ניתנת לריסון מהתנסויות ונטרילוקיסטיות; החיבור המתעתע של הווה ועבר, של תרבות עממית עם תרבות גבוהה.³⁵ כמו בכתיבה של מילר, דבק של יופי עודף, של השקעה סגנונית עודפת, של הצפה בלתי מוסברת של איום, בוז וכמיהה, מחזק את סגסוגת האובייקטים החלקיים רבי-העוצמה ומפיח בה חיים ביצירות כמו אלה של רונלד פירבנק (Firbank), ג'ונה ברנס (Barnes), ג'וזף קורנל (Cornell), קנת' אנגר (Anger), צ'רלס לודלאם (Ludlam), ג'ק סמית (Smith), ג'ון ווטס (Waters) והולי יוז (Hughes).

עצם האזכור של השמות האלה, שכמה מהם קשורים לאישויות "פרנואידיות" כמעט אגדתיות, מאשר גם הוא את התעקשותה של קליין על כך שאין אלה אנשים אלא עמדות – או, הייתי רוצה לומר, פרקטיקות – משתנות שניתן לחלקן לפרנואידיות ולמאחות; לעתים האנשים הנוטים ביותר לפרנויה הם המסוגלים, וצריכים, לפתח ולהפיץ את הפרקטיקות המאחות העשירות ביותר. ואם העמדות הפרנואידיות או הדיכאוניות פועלות על סקלה קטנה יותר מזו של רמת הטיפולוגיה האינדיווידואלית, הן פועלות גם על סקלה גדולה יותר: זו של היסטוריות משותפות, של קהילות מתהוות ושל שיח אינטרטקסטואלי ההולך ונרקם.

כמו פרוסט, הקורא המאחה "עוזר לעצמו שוב ושוב"; חשוב – ואפשרי – למצוא דרכים לתת את הדעת למניעים מאחים ולעמדות מאחות כאלה. אוצר המילים לניסוח

34. [סדג'וויק דנה בקאמפ בפרק הראשון בספרה זה, וראו *Touching Feeling*, עמ' 64 (המערכת)].

35. נער צעיר ואחרים (*A Small Boy and Others*) של מייקל מון (Moon) הוא אחד הספרים המעבירים את המשמעות העשירה הזאת של תרבות קווירית.

מניעים מאחים של כל קוראת כלפי טקסט או תרבות נחשב זמן רב לכה נדוש, כה מייפה, כה הגנתי, כה אנטי-אינטלקטואלי או ריאקציונרי, עד כי אין פלא שרק מבקרים בודדים מוכנים להודות במניעים מעין אלה. על כל פנים, הבעיה המעכבת נעוצה במגבלות אוצר המילים התיאורטי העכשווי, יותר מאשר במניע המאחה עצמו. עמדת הקריאה המאחה – שהיא לא פחות חדה מעמדה פרנואידי, לא פחות ריאליסטית, לא פחות קשורה לפרויקט הישרדות, לא פחות ולא יותר אשלייתית או פנטזמטית – מחויבת למנעד שונה של אפקטים, שאיפות וסיכונים. מה שאנחנו יכולות ללמוד יותר מכול מפרקטיקות כאלה הוא, אולי, הדרכים הרבות שבהן יחידים וקהילות מצליחים לשאוב הזנה מאובייקטים של תרבות – אפילו תרבות שתשוקתה המוצהרת היא פעמים רבות לא להזין אותם.

מאנגלית: מאיה מיכאלי